ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (πρώτο πενταμελές τμήμα)
της 5ης Αυγούστου 2003 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις Τ-116/01 και Τ-118/01,

P & O European Ferries (Vizcaya) SA, πρώην Ferries Golfo de Vizcaya SA, με έδρα το Μπιλμπάο (Ισπανία), εκπροσωπούμενη από τον Sir Jeremy Lever, QC, και τους D. Beard, barrister, J. Ellison, solicitor, και J. Folguera Crespo, δικηγόρο,

προσφεύγουσα στην υπόθεση Τ-116/01
και παρεμβαίνουσα στην υπόθεση Τ-118/01
υπέρ της Diputación Foral de Vizcaya,

Diputación Foral de Vizcaya, εκπροσωπούμενο από τους M. Morales Isasi και I. Sáenz-Cortabarría Fernández, δικηγόρους,

προσφεύγον στην υπόθεση Τ-118/01
και παρεμβαίνον στην υπόθεση Τ-116/01
υπέρ της P & O European Ferries (Vizcaya) SA,

* Γλώσσες διαδικασίας: η ισπανική και η αγγλική.

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από τον J. Flett, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο,

καθής,

που έχουν ως αντικείμενο προσφυγή περί ακυρώσεως της αποφάσεως 2001/247/ΕΚ της Επιτροπής, της 29ης Νοεμβρίου 2000, σχετικά με το καθεστώς ενισχύσεων που εφαρμόζει η Ισπανία υπέρ της ναυτιλιακής εταιρείας Ferries Golfo de Vizcaya (ΕΕ 2001, L 89, σ. 28),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (πρώτο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους B. Vesterdorf, Πρόεδρο, K. Lenaerts, J. Azizi, M. Jaeger και H. Legal, δικαστές,

γραμματέας: J. Palacio González, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας της 4ης Φεβρουαρίου 2003,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Το ιστορικό της διαφοράς

1 Στις 9 Ιουλίου 1992, το Diputación Foral de Vizcaya (περιφερειακό συμβούλιο της Vizcaya, στο εξής: Diputación, προσφεύγον στην υπόθεση T-118/01 ή παρεμβαίνον στην υπόθεση T-116/01) και το Υπουργείο Εμπορίου και Τουρισμού της Κυβερνήσεως της Χώρας των Βάσκων, αφενός, και η Ferries Golfo de Vizcaya, μετονομασθείσα σε P & O European Ferries (Vizcaya) SA (στο εξής: P & O Ferries, προσφεύγουσα στην υπόθεση T-116/01 ή παρεμβαίνουσα στην υπόθεση T-118/01), αφετέρου, υπέγραψαν συμφωνία (στο εξής: αρχική συμφωνία) σχετικά με τη δημιουργία μιας υπηρεσίας οχηματαγωγών στη γραμμή μεταξύ Μπιλμπάο και Portsmouth. Η συμφωνία αυτή προέβλεπε την αγορά, μεταξύ Μαρτίου 1993 και Μαρτίου 1996, εκ μέρους των αρχών που υπέγραψαν τη σύμβαση, 26 000 ταξιδιωτικών δελτίων που θα χρησιμοποιούνταν στη ναυτιλιακή γραμμή Μπιλμπάο-Portsmouth. Η ανώτατη χρηματική αντιπαροχή που έπρεπε να καταβληθεί στην P & O Ferries καθορίστηκε στις 911 800 000 ισπανικές πεσέτες (ESP) και συμφωνήθηκε ότι η τιμή ανά επιβάτη θα ανερχόταν στις 34 000 ESP για την περίοδο 1993-1994 και, υπό την επιφύλαξη τροποποιήσεως, στις 36 000 ESP για την περίοδο 1994-1995 και στις 38 000 ESP για την περίοδο 1995-1996. Η αρχική συμφωνία δεν κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή.

2 Με έγγραφο της 21ης Σεπτεμβρίου 1992, η εταιρία Bretagne Angleterre Irlande, που εκμεταλλεύεται από πολλών ετών, υπό την εμπορική επωνυμία «Brittany Ferries», μια ναυτιλιακή γραμμή μεταξύ των λιμένων του Plymouth στο Ηνωμένο Βασίλειο και του Santander στην Ισπανία, υπέβαλε στην Επιτροπή καταγγελία κατά των σημαντικών επιδοτήσεων που επρόκειτο να χορηγηθούν από το Diputación και την Κυβέρνηση της Χώρας των Βάσκων στην P & O Ferries.

3 Με έγγραφο της 30ής Νοεμβρίου 1992, η Επιτροπή κάλεσε την Ισπανική Κυβέρνηση να της παράσχει κάθε χρήσιμο πληροφοριακό στοιχείο σχετικά με τις επίμαχες επιδοτήσεις. Η κυβέρνηση αυτή απέστειλε την απάντησή της την 1η Απριλίου 1993.

4 Στις 29 Σεπτεμβρίου 1993 η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ). Θεώρησε ότι η αρχική συμφωνία δεν συνιστούσε συνήθη εμπορική πράξη, δεδομένου ότι αφορούσε την αγορά προκαθορισμένου αριθμού ταξιδιωτικών δελτίων επί τριετία, ότι η συμφωνηθείσα τιμή ήταν ανώτερη της εμπορικής τιμής, ότι τα ταξιδιωτικά δελτία έπρεπε να πληρωθούν ακόμη και για τα ταξίδια που δεν θα πραγματοποιούνταν ή θα παρέκκλιναν προς άλλους λιμένες, ότι η συμφωνία περιείχε δέσμευση αποσβέσεως όλων των ζημιών κατά τη διάρκεια των τριών πρώτων ετών εκμεταλλεύσεως της νέας υπηρεσίας και ότι είχε συνεπώς εξαλειφθεί για την P & O Ferries το στοιχείο του εμπορικού κινδύνου. Η Επιτροπή, λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που της διαβιβάστηκαν, θεώρησε ότι η χρηματοδοτική ενίσχυση προς την P & O Ferries συνιστούσε κρατική ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 87 ΕΚ) και δεν πληρούσε τις προϋποθέσεις που απαιτούνταν για να μπορεί να κηρυχθεί συμβατή προς την κοινή αγορά.

5 Με έγγραφο της 13ης Οκτωβρίου 1993, η Επιτροπή κοινοποίησε την προπαρατεθείσα απόφαση στην Ισπανική Κυβέρνηση και την κάλεσε να επιβεβαιώσει ότι θα ανέστελλε όλες τις καταβολές στο πλαίσιο της επίμαχης ενισχύσεως μέχρι την εκ μέρους της Επιτροπής έκδοση τελικής αποφάσεως. Με το έγγραφο αυτό, η Ισπανική Κυβέρνηση κλήθηκε επίσης να υποβάλει τις παρατηρήσεις της και να παράσχει όλα τα αναγκαία πληροφοριακά στοιχεία για την εκτίμηση της ενισχύσεως αυτής.

6 Με έγγραφο της 10ης Νοεμβρίου 1993, η Κυβέρνηση της Χώρας των Βάσκων γνωστοποίησε στην Επιτροπή την αναστολή της εφαρμογής της αρχικής συμφωνίας.

7 Η απόφαση περί κινήσεως διαδικασίας σχετικής με την ενίσχυση που χορήγησε η Ισπανία στην P & O Ferries αποτέλεσε αντικείμενο ανακοινώσεως της Επιτροπή, την οποία αυτή απηύθυνε στα λοιπά κράτη μέλη και στα ενδιαφερόμενα μέρη και η οποία δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων* (ΕΕ 1994, C 70, σ. 5).

8 Στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας, η P & O Ferries και η Επιτροπή συζήτησαν σχετικά με τον τύπο της συμφωνίας τον οποίο θα μπορούσαν να διαπραγματευθούν τα μέρη. Οι ανταλλαγές αυτές απόψεων αφορούσαν ιδίως ένα σχέδιο τροποποιήσεως της αρχικής συμφωνίας και σχέδια αντικαταστάσεως της αρχικής συμφωνίας από μια νέα συμφωνία.

9 Με έγγραφο της 27ης Μαρτίου 1995, το οποίο απευθύνθηκε σε έναν υπάλληλο της Γενικής Διευθύνσεως (ΓΔ) «Μεταφορές», ο οποίος ήταν επιφορτισμένος με τις κρατικές ενισχύσεις στον τομέα των μεταφορών, η P & O Ferries κοινοποίησε στην Επιτροπή μια νέα συμφωνία (στο εξής: νέα συμφωνία), η οποία είχε συναφθεί στις 7 Μαρτίου 1995 μεταξύ του Diputación και της P & O Ferries και η οποία θα ετίθετο σε ισχύ από το 1995 έως το 1998. Από συνημμένο στην ανακοίνωση αυτή έγγραφο προκύπτει ότι το Diputación θα εισέπραττε τόκους επί των ποσών που είχαν τεθεί στη διάθεση της P & O Ferries στο πλαίσιο της αρχικής συμφωνίας.

10 Σύμφωνα με τη νέα αυτή συμφωνία, το Diputación δεσμευόταν, για την περίοδο μεταξύ Ιανουαρίου 1995 και Δεκεμβρίου 1998, να αγοράσει συνολικά 46 500 ταξιδιωτικά δελτία τα οποία έπρεπε να χρησιμοποιηθούν στην ναυτιλιακή γραμμή Μπιλμπάο-Portsmouth την οποία εκμεταλλευόταν η P & O Ferries. Η ανώτατη χρηματική αντιπαροχή την οποία η δημόσια αρχή έπρεπε να καταβάλει καθοριζόταν στις 985 500 000 ESP, από τις οποίες 300 000 000 ESP έπρεπε να καταβληθούν το 1995, 315 000 000 ESP το 1996, 198 000 000 ESP το 1997 και 172 500 000 ESP το 1998. Η συμφωνηθείσα τιμή ανά επιβάτη ανερχόταν στις 20 000 ESP το 1995, 21 000 ESP το 1996, 22 000 ESP το 1997 και 23 000 ESP το 1998. Στις τιμές αυτές γινόταν μια έκπτωση, λαμβανομένης υπόψη της μακροπρόθεσμης δεσμεύσεως αγοράς την οποία ανέλαβε το Diputación, και υπολογίζονταν με βάση μια τιμή αναφοράς 22 000 ESP, ήτοι τη δημοσιευθείσα για το 1994 εμπορική τιμή, προσαυξημένη κατά 5 % ετησίως, και η τιμή ανερχόταν συνεπώς στις 23 300 ESP το 1995, 24 500 ESP το 1996, 25 700 ESP το 1997 και 26 985 ESP το 1998.

11 Η πέμπτη ρήτρα της νέας συμφωνίας ορίζει τα εξής:

«[...] το [Diputación] επιβεβαιώνει με την παρούσα ότι ελήφθησαν όλα τα αναγκαία μέτρα για να τηρηθεί κάθε σχετική με τη συμφωνία εφαρμοστέα νομοθεσία και ειδικότερα ότι η συμφωνία αυτή δεν παραβαίνει την εσωτερική νομοθεσία, τη νομοθεσία σχετικά με την άμυνα κατά των προσβολών του ανταγωνισμού, ούτε το άρθρο 92 της Συνθήκης της Ρώμης και ότι ελήφθησαν όλα τα αναγκαία μέτρα για να τηρηθεί το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης της Ρώμης.»

12 Στις 7 Ιουνίου 1995, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφασή της περί περατώσεως της διαδικασίας εξετάσεως η οποία κινήθηκε σχετικά με ενίσχυση υπέρ της P & O Ferries (στο εξής: απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995).

13 Από την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995 προέκυπτε ότι η νέα συμφωνία επέφερε πολλές σημαντικές τροποποιήσεις προκειμένου να ικανοποιηθούν οι απαιτήσεις της Επιτροπής. Η Κυβέρνηση της Χώρας των Βάσκων δεν ήταν πλέον συμβαλλόμενο μέρος της συμφωνίας αυτής. Σύμφωνα με τα στοιχεία που παρασχέθηκαν στην Επιτροπή, ο αριθμός των ταξιδιωτικών δελτίων που επρόκειτο να αγοράσει το Diputación είχε καθοριστεί σύμφωνα με τις προβλέψεις αποδοχής της προσφοράς εκ μέρους ορισμένων ομάδων προσώπων με χαμηλά εισοδήματα και εκ μέρους των ομάδων που καλύπτονται από κοινωνικά και πολιτιστικά προγράμματα, συμπεριλαμβανομένων των σχολικών ομάδων, των νέων και των ηλικιωμένων. Η τιμή των ταξιδιωτικών δελτίων ήταν χαμηλότερη από την τιμή των εισιτηρίων που αναγραφόταν στο διαφημιστικό φυλλάδιο για τη σχετική περίοδο, σύμφωνα με τη συνήθη πρακτική μειώσεως των τιμών όταν οι εμπορικές υπηρεσίες παρέχονται σε μεγάλο αριθμό προσώπων. Αναφερόταν επίσης στην απόφαση ότι τα λοιπά σημεία της αρχικής συμφωνίας για τα οποία υπήρχαν ερωτηματικά δεν περιλαμβάνονταν στη νέα συμφωνία.

14 Με την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995, η Επιτροπή διαπίστωσε επίσης ότι η βιωσιμότητα της υπηρεσίας που πρότεινε η P & O Ferries είχε αποδειχθεί από τα πραγματοποιηθέντα εμπορικά αποτελέσματα και ότι η τελευταία αυτή είχε μπορέσει να σταθεροποιήσει τις δραστηριότητές της χωρίς να προσφύγει στην κρατική ενίσχυση. Η P & O Ferries, σύμφωνα με τη νέα συμφωνία, δεν θα διέθετε κανένα ειδικό δικαίωμα στον λιμένα του Μπιλμπάο και η προτεραιότητά της στην αποβάθρα θα περιοριζόταν στα ειδικά ωράρια αναχωρήσεως και αφίξεως των σκαφών της,

πράγμα το οποίο θα επέτρεπε σε άλλα σκάφη να χρησιμοποιήσουν την αποβάθρα τον υπόλοιπο χρόνο. Η Επιτροπή θεώρησε ότι η νέα συμφωνία, που αποσκοπούσε στο να ευνοήσει τους κατοίκους οι οποίοι χρησιμοποιούσαν τις τοπικές μεταφορικές υπηρεσίες με τα οχηματαγωγά, φαινόταν ότι συνιστούσε την έκφραση μιας συνήθους και θεμιτής εμπορικής σχέσεως όσον αφορά την τιμολόγηση των παρεχομένων υπηρεσιών.

15 Η Επιτροπή θεώρησε συνεπώς ότι η νέα συμφωνία δεν συνιστούσε κρατική ενίσχυση και αποφάσισε να περατώσει τη διαδικασία που κινήθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου 1993.

16 Με απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 1999, Τ-14/96, ΒΑΙ κατά Επιτροπής (Συλλογή 1999, σ. II-139, στο εξής: απόφαση ΒΑΙ), το Πρωτοδικείο ακύρωσε την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995, με το αιτιολογικό ότι η Επιτροπή στηρίχθηκε σε εσφαλμένη ερμηνεία του άρθρου 92, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ, συμπεραίνοντας ότι η νέα συμφωνία δεν συνιστούσε κρατική ενίσχυση.

17 Στις 26 Μαΐου 1999, η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ, προκειμένου να παράσχει τη δυνατότητα στα ενδιαφερόμενα μέρη να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με τη θέση που έλαβε η Επιτροπή κατόπιν της αποφάσεως ΒΑΙ (ΕΕ 1999, C 233, σ. 22). Η Επιτροπή ενημέρωσε το Βασίλειο της Ισπανίας με έγγραφο της 16ης Ιουνίου 1999. Έλαβε τις παρατηρήσεις ορισμένων ενδιαφερομένων μερών και τις διαβίβασε στις ισπανικές αρχές για να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους. Οι αρχές αυτές εξέθεσαν τα επιχειρήματά τους, με έγγραφο της 21ης Οκτωβρίου 1999, και διατύπωσαν συμπληρωματικές παρατηρήσεις στις 8 Φεβρουαρίου και στις 6 Ιουνίου 2000.

Η προσβαλλόμενη απόφαση

18 Με την απόφαση 2001/247/ΕΚ, της 29ης Νοεμβρίου 2000, σχετικά με το καθεστώς ενισχύσεων που εφαρμόζει η Ισπανία υπέρ της ναυτιλιακής εταιρείας Ferries Golfo de Vizcaya (ΕΕ 2001, L 89, σ. 28, στο εξής: προσβαλλόμενη απόφαση ή απόφαση), η

Επιτροπή τερμάτισε τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ, κηρύσσοντας την επίμαχη ενίσχυση ασύμβατη προς την κοινή αγορά και διατάσσοντας το Βασίλειο της Ισπανίας να απαιτήσει την επιστροφή της.

19 Από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι το Diputación, με την αγορά ταξιδιωτικών δελτίων, επιδίωκε, αφενός, να επιδοτήσει ταξίδια για τα άτομα τρίτης ηλικίας που κατοικούν στη Vizcaya, στο πλαίσιο ενός προγράμματος ταξιδίων με πακέτο διακοπών, τιτλοφορούμενο «Adineko», και, αφετέρου, να διευκολύνει την πρόσβαση στις μεταφορές των προσώπων και των οργανισμών της Vizcaya που έχουν ανάγκη ειδικών συνθηκών για να ταξιδέψουν (για παράδειγμα, των τοπικών αρχών, των σωματείων, των επαγγελματικών σχολών και των πανεπιστημίων). Προκύπτει επίσης ότι το πρόγραμμα Adineko είχε δημιουργηθεί από τις αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων για να αντικαταστήσει, από το 1996, το εθνικό πρόγραμμα επιδοτούμενων ταξιδίων που αποκαλούνταν «Inserso» και του οποίου τις υπηρεσίες χρησιμοποιούσαν ετησίως περίπου 15 000 κάτοικοι της Vizcaya (αιτιολογικές σκέψεις 32 έως 34, 48 και 51 της αποφάσεως).

20 Κατά την αξιολόγηση της ενισχύσεως, η Επιτροπή παρατηρεί ότι ο συνολικός αριθμός ταξιδιωτικών δελτίων που αγόρασε το Diputación δεν καθορίστηκε με βάση τις πραγματικές ανάγκες του. Κατά την Επιτροπή, αντίθετα προς τις εξηγήσεις που της έδωσε το Diputación, ο αριθμός των δελτίων που αγοράστηκαν από την P & O Ferries δεν μπορούσε να υπολογιστεί με βάση τα αριθμητικά στοιχεία του προγράμματος Inserso. Η Επιτροπή διαπιστώνει τα εξής (αιτιολογική σκέψη 49):

«Το [Diputación] αποφάσισε να αγοράσει 15 000 δελτία ταξιδίου από την [P & O Ferries] το 1995, όταν ακόμη συμμετείχε στο πρόγραμμα Inserso, από τα οποία ισχυρίσθηκε ότι το 1995 ωφελήθηκαν περίπου 15 000 άτομα στη Vizcaya. Οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων δεν εξήγησαν τον λόγο για τον οποίον οι ανάγκες της Vizcaya διπλασιάστηκαν εκείνον τον χρόνο. Ούτε εξήγησαν γιατί το πρόγραμμα διένειμε μόνο 9 000 και 7 500 δελτία ταξιδίου το 1997 και το 1998 (αντί για 15 000). Όταν το [Diputación] αποφάσισε να αναλάβει τη δέσμευση για την αγορά αυτού του αριθμού δελτίων ταξιδίου, δεν γνώριζε ότι το πρόγραμμα Inserso θα συνέχιζε να εφαρμόζεται στους κατοίκους της περιοχής [παρά το ότι το Diputación είχε διακόψει τη συμμετοχή του στο πρόγραμμα] και ότι το δικό τους

πρόγραμμα δεν θα ήταν επιτυχές. Οι βασκικές αρχές δεν εξήγησαν επίσης γιατί ο αριθμός των δελτίων ταξιδίου που είχαν αγοραστεί διέφερε σημαντικά, ανάλογα με τον μήνα (π.χ. τον Ιανουάριο του 1995 αγοράστηκαν 750, έναντι 3 000 τον Φεβρουάριο του ίδιου έτους).»

21 Όσον αφορά τον αριθμό των διανεμηθέντων δελτίων, η απόφαση διαπιστώνει ότι, στο πλαίσιο του Adineko, διανεμήθηκαν συνολικά 3 532 δελτία μεταξύ 1996 και 1998 και ότι 12 520 ταξιδιωτικά δελτία διανεμήθηκαν μεταξύ 1995 και 1998 στο πλαίσιο του προγράμματος που αποσκοπούσε στη διευκόλυνση της προσβάσεως στις μεταφορές των προσώπων και των οργανισμών της Vizcaya (αιτιολογικές σκέψεις 50 και 51).

22 Τέλος, η Επιτροπή παρατηρεί ότι η νέα συμφωνία περιέχει διάφορες διατάξεις που δεν είναι συνήθεις σε εμπορικές συμφωνίες αγοράς ταξιδιωτικών δελτίων, αναφέροντας, επί παραδείγματι, το γεγονός ότι η συμφωνία προσδιορίζει τον εβδομαδιαίο και τον ετήσιο αριθμό ταξιδίων που πρέπει να πραγματοποιήσει η P & O Ferries, το γεγονός ότι η συναίνεση του Diputación θα είναι αναγκαία σε περίπτωση που η P & O Ferries θελήσει να αλλάξει το πλοίο που παρέχει την υπηρεσία και το γεγονός ότι η συμφωνία επιβάλλει συγκεκριμένους όρους, όπως είναι η ιθαγένεια των μελών του πληρώματος ή η καταγωγή των αγαθών και των υπηρεσιών (αιτιολογική σκέψη 52).

23 Από τα ανωτέρω, η Επιτροπή καταλήγει (αιτιολογική σκέψη 53) στα εξής:

«[Η νέα συμφωνία] δεν αντιστοιχούσε στις πραγματικές απαιτήσεις κοινωνικού χαρακτήρα που επικαλούνται οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων, ούτε αποτελεί συνήθη εμπορική συναλλαγή, αλλά μάλλον ενίσχυση προς την εν λόγω ναυτιλιακή εταιρία. Το γεγονός ότι τα ποσά που χορηγήθηκαν βάσει [της αρχικής συμφωνίας] και της [νέας συμφωνίας] είναι παρόμοια ενισχύει αυτό το συμπέρασμα. Οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων κατήρτισαν ένα δεύτερο πρόγραμμα, το οποίο επέτρεπε στην εν λόγω ναυτιλιακή εταιρία να διατηρήσει το επίπεδο ενίσχυσης που της είχαν υποσχεθεί το 1992.»

24 Όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής των παρεκκλίσεων του άρθρου 87, παράγραφοι 2 και 3, ΕΚ, η Επιτροπή φρονεί ότι καμία από τις παρεκκλίσεις αυτές δεν εφαρμόζεται εν προκειμένω (αιτιολογικές σκέψεις 56 έως 73).

25 Όσον αφορά την επιστροφή της ενισχύσεως, η Επιτροπή απορρίπτει το επιχείρημα ότι η επιστροφή αυτή θα πρόδιδε τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη του Diputación και της P & O Ferries. Συναφώς, η Επιτροπή επικαλείται και παραθέτει εξ ολοκλήρου τις σκέψεις 51 έως 54 της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 14ης Ιανουαρίου 1997, C-169/95, Ισπανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1997, σ. I-135). Επικαλείται επίσης το γεγονός ότι η απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995 προσεβλήθη εμπροθέσμως και ακυρώθηκε κατόπιν από το Πρωτοδικείο, ότι η ενίσχυση εφαρμόστηκε προτού η Επιτροπή λάβει οριστική απόφαση σχετικώς και ότι το κράτος μέλος ουδέποτε προέβη σε έγκυρη κοινοποίηση βάσει του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ (αιτιολογικές σκέψεις 74 έως 78).

26 Σύμφωνα με το άρθρο 1 της προσβαλλομένης αποφάσεως:

«Η κρατική ενίσχυση που χορηγήθηκε από την Ισπανία υπέρ της εταιρείας [P & O Ferries] αξίας 985 000 000 ισπανικών πεσετών είναι ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά.»

27 Το άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως έχει ως εξής:

«1. Η Ισπανία λαμβάνει κάθε αναγκαίο μέτρο προκειμένου να ανακτήσει από τον αποδέκτη της την ενίσχυση που αναφέρεται στο άρθρο 1, η οποία τέθηκε στη διάθεσή του παρανόμως.

2. Η ανάκτηση πραγματοποιείται χωρίς καθυστέρηση και σύμφωνα με τις διαδικασίες που ορίζει το εθνικό δίκαιο, εφόσον αυτές επιτρέπουν την άμεση και αποτελεσματική εκτέλεση της παρούσας απόφασης. Η ενίσχυση θα επιστρέφεται εντόκως από την ημερομηνία από την οποία αυτή διατέθηκε στο δικαιούχο της έως την ημερομηνία της ανάκτησής της. Οι τόκοι υπολογίζονται βάσει του επιτοκίου αναφοράς που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό της αντίστοιχης επιχορήγησης στο πλαίσιο ενισχύσεων περιφερειακού χαρακτήρα.»

Διαδικασία και αιτήματα των διαδίκων

28 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 25 Μαΐου 2001, η P & O Ferries άσκησε την προσφυγή της στην υπόθεση Τ-116/01.

29 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 31 Μαΐου 2001, το Diputación άσκησε την προσφυγή του στην υπόθεση Τ-118/01.

30 Με αίτηση που κατέθεσε στη Γραμματεία στις 6 Σεπτεμβρίου 2001, το Diputación ζήτησε να παρέμβει στην υπόθεση Τ-116/01 προς στήριξη των αιτημάτων της P & O Ferries. Η αίτηση αυτή έγινε δεκτή με διάταξη του προέδρου του δευτέρου πενταμελούς τμήματος του Πρωτοδικείου της 5ης Νοεμβρίου 2001.

31 Με τηλεομοιοτυπία που απεστάλη στη Γραμματεία στις 27 Σεπτεμβρίου 2001, και της οποίας το πρωτότυπο κατατέθηκε στη Γραμματεία στις 28 Σεπτεμβρίου 2001, η P & O Ferries ζήτησε να παρέμβει στην υπόθεση Τ-118/01 προς στήριξη των αιτημάτων του Diputación. Η αίτηση αυτή έγινε δεκτή με διάταξη του προέδρου του δευτέρου πενταμελούς τμήματος του Πρωτοδικείου της 23ης Νοεμβρίου 2001.

32 Λόγω της τροποποιήσεως της συνθέσεως των τμημάτων του Πρωτοδικείου από την 1η Οκτωβρίου 2001, ο εισηγητής δικαστής τοποθετήθηκε στο πρώτο πενταμελές τμήμα και οι υπό κρίση υποθέσεις ανατέθηκαν, κατά συνέπεια, στο τμήμα αυτό. Δεδομένου ότι ο αρχικώς ορισθείς από τον πρόεδρο του Πρωτοδικείου εισηγητής δικαστής εκωλύετο, το Πρωτοδικείο αποφάσισε, με απόφαση της 3ης Οκτωβρίου 2002, να αναθέσει την υπόθεση σε άλλον εισηγητή δικαστή.

33 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων. Ωστόσο, αποφάσισε να ζητήσει την προσκόμιση ενός εγγράφου και να θέσει ορισμένες ερωτήσεις στους διαδίκους.

34 Το Πρωτοδικείο, αφού άκουσε τους διαδίκους, αποφάσισε, με διάταξη της 20ής Ιανουαρίου 2003, να ενώσει τις υποθέσεις Τ-116/01 και Τ-118/01 προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

35 Στις 31 Ιανουαρίου 2003, το Ηνωμένο Βασίλειο υπέβαλε αίτηση παρεμβάσεως στις υπό κρίση υποθέσεις. Δεδομένου ότι η αίτηση αυτή υποβλήθηκε εκπροθέσμως, απορρίφθηκε με διάταξη του προέδρου του πρώτου πενταμελούς τμήματος της 4ης Μαρτίου 2003.

36 Στην υπόθεση Τ-116/01, η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει το άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

37 Το παρεμβαίνον στην υπόθεση Τ-116/01 υποστηρίζει τα αιτήματα της προσφεύγουσας στην υπόθεση Τ-116/01.

38 Στην υπόθεση Τ-116/01, η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή·

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

39 Στην υπόθεση Τ-118/01, το προσφεύγον ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει την προσβαλλόμενη απόφαση·

— επικουρικώς, να ακυρώσει το άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

40 Η παρεμβαίνουσα στην υπόθεση Τ-118/01 υποστηρίζει τα αιτήματα του προσφεύγοντος στην υπόθεση Τ-118/01.

41 Στην υπόθεση Τ-118/01, η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να κρίνει την προσφυγή εν μέρει απαράδεκτη·

— επικουρικώς, να απορρίψει την προσφυγή ως αβάσιμη·

— να καταδικάσει το προσφεύγον στα δικαστικά έξοδα.

Σκεπτικό

42 Προς στήριξη της προσφυγής της στην υπόθεση Τ-116/01, η προσφεύγουσα προβάλλει τρεις λόγους ακυρώσεις αντλούμενους, πρώτον, από την παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, δεύτερον, από την παράβαση του άρθρου 88 ΕΚ και, τρίτον, από την παράβαση του άρθρου 253 ΕΚ.

43 Προς στήριξη της προσφυγής του στην υπόθεση Τ-118/01, το προσφεύγον προβάλλει επτά λόγους ακυρώσεως αντλούμενους, πρώτον, από την παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, καθόσον η Επιτροπή θεωρεί, με την προσβαλλόμενη απόφαση,

ότι το σύνολο των καταβληθέντων ποσών συνιστά κρατική ενίσχυση, δεύτερον, από την παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, καθόσον η Επιτροπή θεωρεί, με την προσβαλλόμενη απόφαση, ότι τα ποσά που καταβλήθηκαν ως αντιπαροχή για τα μη ακόμη χρησιμοποιηθέντα ταξιδιωτικά δελτία συνιστούν κρατική ενίσχυση, τρίτον, από την προσβολή του δικαιώματος της κυριότητας και από την παράβαση του άρθρου 295 ΕΚ, τέταρτον, από την παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, καθόσον η Επιτροπή δεν απέδειξε, με την προσβαλλόμενη απόφαση, την ύπαρξη επηρεασμού του ενδοκοινοτικού εμπορίου, και από την ανεπάρκεια της αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως όσον αφορά τις προϋποθέσεις εφαρμογής του εν λόγω άρθρου, πέμπτον, από την παράβαση των κανόνων διαδικασίας, ιδίως από την παράβαση των ουσιωδών τύπων που επιβάλλουν η Συνθήκη ΕΚ και ο κανονισμός (ΕΚ) 659/1999 του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1999, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του άρθρου [88] της Συνθήκης ΕΚ (ΕΕ L 83, σ. 1), και από την παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως, έκτον, από την παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ, και, έβδομον, από την παράβαση του άρθρου 14 του κανονισμού 659/1999 και από την παραβίαση των αρχών της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της χρηστής διοικήσεως.

44 Το Πρωτοδικείο θεωρεί σκόπιμο να εξετάσει, κατ' αρχάς, τους λόγους ακυρώσεως που προέβαλε το προσφεύγον στην υπόθεση Τ-118/01. Οι λόγοι αυτοί μπορούν να συγκεντρωθούν σε πέντε λόγους αφορώντες, πρώτον, παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, δεύτερον, προσβολή του δικαιώματος της κυριότητας και του άρθρου 295 ΕΚ, τρίτον, παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ, τέταρτον, έλλειψη αιτήσεως παροχής στοιχείων και ανεπάρκεια της αιτιολογίας, και, πέμπτον, παράβαση του άρθρου 14 του κανονισμού 659/1999 και παραβίαση των αρχών της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της χρηστής διοικήσεως. Συναφώς, πρέπει επιπλέον να συνεξεταστούν ο πέμπτος λόγος ακυρώσεως στην υπόθεση Τ-118/01 και ο πρώτος λόγος ακυρώσεως στην υπόθεση Τ-116/01.

45 Πριν από την εξέταση των λόγων αυτών, το Πρωτοδικείο κρίνει αναγκαίο, ευθύς εξαρχής, να εξετάσει το ζήτημα αν η ενίσχυση που αποτελεί το αντικείμενο της προσβαλλομένης αποφάσεως (στο εξής: επίδικη ενίσχυση) χορηγήθηκε σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ και, κατά συνέπεια, αν πρόκειται ή όχι για νόμιμη ενίσχυση.

Επί της νομιμότητας της επίδικης ενισχύσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

46 Οι προσφεύγοντες, για να αποδείξουν ότι η επίδικη ενίσχυση χορηγήθηκε σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ, ισχυρίζονται ότι, αντίθετα προς τα όσα αναφέρονται στις αιτιολογικές σκέψεις 75 και 77 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η επίδικη ενίσχυση δεν εφαρμόστηκε πριν από την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995.

47 Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν συναφώς ότι η πέμπτη ρήτρα της νέας συμφωνίας περιέχει μια αναβλητική αίρεση, σύμφωνη προς το ισπανικό δίκαιο, βάσει της οποίας τα συμβαλλόμενα μέρη συμφώνησαν να αναστείλουν την εκτέλεση της εν λόγω συμφωνίας μέχρις ότου η Επιτροπή αποφανθεί επί της συμφωνίας αυτής, στο πλαίσιο της διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ. Σύμφωνα όμως με το ισπανικό δίκαιο, μια έγγραφη σύμβαση μπορεί να συνοδευθεί από προφορική προηγούμενη αίρεση, εφόσον η αίρεση αυτή συμφωνήθηκε ρητώς ή σιωπηρώς μεταξύ των μερών.

48 Η προσφεύγουσα στην υπόθεση Τ-116/01 διευκρινίζει ότι ουδεμία κρατική ενίσχυση χορηγήθηκε βάσει της νέας συμφωνίας πριν από την έκδοση της αποφάσεως της 7ης Ιουνίου 1995, καθόσον η έκδοση της αποφάσεως αυτής συνιστούσε προϋπόθεση για τη θέση σε ισχύ της νέας συμφωνίας, βάσει της οποίας είχε χορηγηθεί η επίμαχη ενίσχυση, σύμφωνα με τα όσα έχει δεχθεί το Δικαστήριο με την απόφαση της 15ης Φεβρουαρίου 2001, C-99/98, Αυστρία κατά Επιτροπής (Συλλογή 2001, σ. I-1101, σκέψεις 40 έως 44).

49 Κατ' αυτήν, ο λόγος για τον οποίο η νέα συμφωνία προέβλεπε την έκδοση δελτίων ανταλλάξιμων με εισιτήρια που έπρεπε να χρησιμοποιηθούν αρχικώς τον Ιανουάριο, τον Φεβρουάριο, τον Μάρτιο και τον Απρίλιο του 1995, πριν από την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995, συνδεόταν με το γεγονός ότι η συμφωνία συντάχθηκε το 1994 και ότι, κατά την ημερομηνία αυτή, μπορούσε να προβλεφθεί ότι θα εγκρινόταν από την Επιτροπή στις αρχές του 1995.

50 Όσον αφορά την προβαλλόμενη παρατυπία της κοινοποιήσεως, η οποία απορρέει από το ότι η κοινοποίηση πραγματοποιήθηκε από τους δικηγόρους του δικαιούχου αντί να πραγματοποιηθεί από την Ισπανική Κυβέρνηση, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι το κύρος μιας εκτελεστικής πράξεως δεν μπορεί να επηρεαστεί παρά μόνον αν δεν έχουν τηρηθεί οι υποχρεώσεις που απορρέουν από την τελευταία περίοδο του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ (απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Νοεμβρίου 1991, C-354/90, Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires και Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, Συλλογή 1991, σ. I-5505, σκέψη 12). Δεδομένου ότι, εν προκειμένω, η ενίσχυση τέθηκε σε εφαρμογή μετά την απόφαση εγκρίσεως της Επιτροπής, οι προβαλλόμενες παρατυπίες της κοινοποιήσεως δεν μπορούν να έχουν ως αποτέλεσμα να καταστήσουν παράνομη την επίδικη ενίσχυση.

51 Εν πάση περιπτώσει, το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ δεν προβλέπει ότι η κοινοποίηση στην Επιτροπή πρέπει να πραγματοποιηθεί από το κράτος μέλος. Το άρθρο 2 του κανονισμού 659/1999, που παρατίθεται στην αιτιολογική σκέψη 78 της προσβαλλομένης αποφάσεως, δεν έχει εφαρμογή εν προκειμένω, καθόσον δεν ήταν σε ισχύ κατά την ημερομηνία της κοινοποιήσεως της νέας συμφωνίας στην Επιτροπή.

52 Οι προσφεύγοντες αμφισβητούν, τέλος, το επιχείρημα της Επιτροπής ότι η νέα συμφωνία συνδέεται στενά με την αρχική συμφωνία και υποστηρίζουν ότι η πρώτη συμφωνία δεν εξετάστηκε στο πλαίσιο τυπικής διαδικασίας έρευνας. Ο προσδιορισμός «NN» αναφέρεται στην αρχική συμφωνία και όχι σε διαδικασία αφορώσα τη νέα συμφωνία. Παρατηρούν συναφώς ότι η Επιτροπή αποφάσισε μόλις στις 26 Μαΐου 1999 να διευρύνει τη διαδικασία που κινήθηκε το 1993 σχετικά με την παλαιά συμφωνία, για να καταλάβει και τη νέα συμφωνία. Έτσι, εν προκειμένω, υπάρχουν στην πραγματικότητα δύο φάκελοι, καθόσον η νέα συμφωνία αφορά κοινοποιηθείσες ενισχύσεις και η αρχική συμφωνία αφορά μη κοινοποιηθείσες ενισχύσεις.

53 Επικουρικώς, η προσφεύγουσα στην υπόθεση T-116/01, υποστηριζόμενη από το παρεμβαίνον και στηριζόμενη στη νομική αρχή του «estoppel» και του non venier contra factum proprium, ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή δεν μπορεί παραδεκτώς να

προβάλει μη τήρηση του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ, δεδομένου ότι, πρώτον, δέχθηκε την ανακοίνωση της νέας συμφωνίας στην οποία προέβησαν οι δικηγόροι της προσφεύγουσας στην υπόθεση Τ-116/01, χωρίς καμία αντίρρηση ως προς το νομικό κύρος της εν λόγω ανακοινώσεως, δεύτερον, χρησιμοποίησε πληροφοριακά στοιχεία τα οποία έλαβε από τους δικηγόρους της προσφεύγουσας στην υπόθεση Τ-116/01 για την έκδοση της αποφάσεως της 7ης Ιουνίου 1995 και, τρίτον, θα μπορούσε να ζητήσει από το οικείο κράτος μέλος να διαβιβάσει τη νέα συμφωνία στην Επιτροπή αν το είχε απαιτήσει.

54 Η Επιτροπή ισχυρίζεται, κατ' αρχάς, ότι υφίσταται μια συνέχεια μεταξύ της μη κοινοποιηθείσας αρχικής συμφωνίας και της νέας συμφωνίας. Εκθέτει ότι το προοίμιο της νέας συμφωνίας μνημονεύει ότι η συμφωνία αυτή αντικαθιστά την αρχική συμφωνία, ότι η απόφαση BAI τονίζει τη συνέχεια αυτή στις σκέψεις 76 και 80 και ότι η διοικητική διαδικασία άρχισε με τη μη κοινοποιηθείσα αρχική συμφωνία και συνέχισε με την εξέταση των μετέπειτα τροποποιήσεών της, συμπεριλαμβανομένης της νέας συμφωνίας. Δεδομένου ότι η Επιτροπή διαπίστωσε την ύπαρξη μη κοινοποιηθεισών ενισχύσεων, δικαιούται να αποφανθεί επί του ενδεχομένου συμβατού τους προς τη Συνθήκη χωρίς να πρέπει να ζητήσει προηγουμένως τυπική κοινοποίησή τους. Μια νέα κοινοποίηση δεν μπορεί να εξαλείψει τις συνέπειες της ελλείψεως κοινοποιήσεως της αρχικής συμφωνίας, ιδίως δε τη συνέπεια της ελλείψεως νομιμότητας.

55 Επιπλέον, η Επιτροπή παρατηρεί ότι το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ επιβάλλει στο κράτος μέλος τυπική κοινοποίηση (απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Σεπτεμβρίου 1998, Τ-126/96 και Τ-127/96, BFM και EFIM κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-3437, σκέψη 47) και ότι δεν μπορεί να χαρακτηριστεί κοινοποίηση κατά την έννοια αυτή η ανακοίνωση στην οποία προέβησαν οι δικηγόροι της προσφεύγουσας στην υπόθεση Τ-116/01.

56 Τέλος, παρατηρεί ότι απ' όλες τις ανταλλαγές στοιχείων που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ της Επιτροπής, των εμπλεκομένων αρχών και των δικαιούχων πριν από την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995 προέκυπτε ότι επρόκειτο για μη κοινοποιηθείσα συμφωνία και ότι δεν ήταν δυνατό να εξεταστεί το ενδεχόμενο τυπικής κοινοποιήσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

57 Σύμφωνα με το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ:

«Η Επιτροπή ενημερώνεται εγκαίρως περί των σχεδίων που αποβλέπουν να θεσπίσουν ή να τροποποιήσουν τις ενισχύσεις, ώστε να δύναται να υποβάλει τις παρατηρήσεις της. [...] Το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος δεν δύναται να εφαρμόσει τα σχεδιαζόμενα μέτρα πριν η Επιτροπή καταλήξει σε τελική απόφαση.»

58 Εν προκειμένω, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η θεσπισθείσα με τη νέα συμφωνία ενίσχυση δεν χορηγήθηκε σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ και ότι είναι, κατά συνέπεια, παράνομη. Από την προσβαλλόμενη απόφαση, σε συνδυασμό με τις εξηγήσεις που έδωσαν οι διάδικοι στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, προκύπτει σαφώς ότι η αρχική και η νέα συμφωνία συνιστούν μία και μόνη ενίσχυση, θεσπισθείσα και εφαρμοσθείσα το 1992, στο πλαίσιο της συνάψεως της αρχικής συμφωνίας, χωρίς προηγούμενη κοινοποίηση στην Επιτροπή.

59 Συγκεκριμένα, πρέπει να τονιστεί, πρώτον, ότι, όπως προκύπτει από το προοίμιο της νέας συμφωνίας, καθώς και από την ανακοίνωση των δικηγόρων της P & O Ferries της 27ης Μαρτίου 1995, η νέα συμφωνία συνιστά απλή τροποποίηση της αρχικής συμφωνίας και καταρτίστηκε για να αντικαταστήσει την τελευταί αυτή.

60 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι οι τροποποιήσεις της αρχικής συμφωνίας, όπως προκύπτουν από τη νέα συμφωνία, δεν επηρεάζουν ουσιαστικά την ενίσχυση όπως αυτή θεσπίστηκε με την αρχική συμφωνία (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση του Πρωτοδικείου της 30ής Απριλίου 2002, Τ-195/01 και Τ-207/01, Government of Gibraltar κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. II-2309, σκέψη 111).

61. Συγκεκριμένα, από τις δύο συμφωνίες προκύπτει ότι αυτές συνίστανται στην εκ μέρους του Diputación αγορά από την ίδια ναυτιλιακή εταιρία, την P & O Ferries, ορισμένων ταξιδιωτικών δελτίων δυναμένων να χρησιμοποιηθούν στην ίδια ναυτιλιακή γραμμή και για περίοδο ίδιας διάρκειας. Επιπλέον, οι δύο συμφωνίες περιέχουν πανομοιότυπες διατάξεις όσον αφορά τη συχνότητα των δρομολογίων και επιβάλλουν αμφότερες στην P & O Ferries τη δέσμευση τηρήσεως ορισμένων ρητρών όσον αφορά την ιθαγένεια του πληρώματος, καθώς και τα προϊόντα και τις υπηρεσίες που χρησιμοποιούνται επί των πλοίων (βλ. αιτιολογικές σκέψεις 9 και 14 της προσβαλλομένης αποφάσεως). Επιπλέον, όπως προκύπτει ιδίως από τις αιτιολογικές σκέψεις 9, 13, 31 και 32 της προσβαλλομένης αποφάσεως, από την πρώτη ρήτρα της αρχικής συμφωνίας και από το προοίμιο της νέας συμφωνίας, οι δύο συμφωνίες αποσκοπούν αμφότερες να διασφαλίσουν μια υπηρεσία τακτικής ναυτιλιακής γραμμής για να προαγάγουν τις ανταλλαγές, τον τουρισμό και την περιφερειακή ανάπτυξη της Χώρας των Βάσκων και να παράσχουν δυνατότητες ταξιδίων στην αλλοδαπή σε οικονομικά μειονεκτούσες ομάδες ατόμων. Τέλος, δεν αμφισβητείται ότι τα ποσά που χορηγήθηκαν με βάση τη νέα συμφωνία πλησιάζουν πολύ εκείνα τα οποία χορηγήθηκαν με βάση την αρχική συμφωνία και ότι τα τελευταία αυτά ποσά παρέμειναν στη διάθεση της P & O Ferries και χρησιμοποιήθηκαν για την αμοιβή της P & O Ferries στο πλαίσιο της νέας συμφωνίας (βλ. αιτιολογικές σκέψεις 18 και 53 της προσβαλλομένης αποφάσεως).

62 Δεύτερον, από την προσβαλλόμενη απόφαση και από τα έγγραφα που προσκόμισαν οι διάδικοι μπορεί να διαπιστωθεί ότι η ανακοίνωση της P & O Ferries της 27ης Μαρτίου 1995, που απεστάλη σε έναν υπάλληλο της ΓΔ «Μεταφορές» της Επιτροπής από τους δικηγόρους της P & O Ferries, δεν συνιστά τυπική κοινοποίηση νέας σχεδιαζόμενης ενισχύσεως, αλλά περατώνει μια μακρά ανταλλαγή επιστολών μεταξύ των υπηρεσιών της Επιτροπής και των προσφευγόντων, η οποία αφορούσε τις τροποποιήσεις που είχε υποστεί βαθμιαία η αρχική συμφωνία (βλ. σκέψη 8 ανωτέρω).

63 Συναφώς, από τα έγγραφα που προσκόμισε η προσφεύγουσα στην υπόθεση Τ-116/01 προκύπτει ότι, μετά την έκδοση της αποφάσεως της Επιτροπής, της 29ης Σεπτεμβρίου 1993, περί κινήσεως της τυπικής διαδικασίας εξετάσεως, και κατόπιν μιας συσκέψεως, στις 22 Απριλίου 1994, μεταξύ των υπηρεσιών της ΓΔ «Μεταφορές» της Επιτροπής, αφενός, και του Diputación και της P & O Ferries, αφετέρου, οι προσφεύγοντες απέστειλαν διάφορες επιστολές στην Επιτροπή με προτάσεις τροποποιήσεων της αρχικής συμφωνίας (βλ., μεταξύ άλλων, τις επιστολές του δικαιούχου

της 11ης Μαΐου, της 6ης Ιουνίου και της 1ης Δεκεμβρίου 1994, που απεστάλησαν σε υπάλληλο της ΓΔ «Μεταφορές», καθώς και την επιστολή της 25ης Νοεμβρίου 1994 την οποία το Diputación απέστειλε στην Επιτροπή και η οποία περιείχε εξαντλητικό κατάλογο των τροποποιήσεων που επήλθαν στην αρχική συμφωνία).

64 Το γεγονός ότι η ανακοίνωση της 27ης Μαρτίου 1995 δεν συνιστά κοινοποίηση νέας ενισχύσεως επιβεβαιώνεται επίσης σαφώς από το γεγονός ότι απεστάλη από τους δικηγόρους της P & O Ferries αντί να αποσταλεί από την Ισπανική Κυβέρνηση. Επιπλέον, ο τύπος και το περιεχόμενο της ανακοινώσεως αυτής ουδόλως πληρούν τα απαιτούμενα τυπικά κριτήρια. Συγκεκριμένα, αντιθέτως προς όσα απαιτεί το σημείο 3, στοιχείο α', σημεία i) και ii), του εγγράφου της Επιτροπής προς τα κράτη μέλη SG (81) 12740, της 2ας Οκτωβρίου 1981, η ανακοίνωση απεστάλη σε υπάλληλο της ΓΔ «Μεταφορές», αντί να αποσταλεί στον Γενικό Γραμματέα της Επιτροπής, και δεν περιέχει καμία αναφορά στο άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ.

65 Τρίτον, τα έγγραφα που οι προσφεύγοντες απέστειλαν στην Επιτροπή, συμπεριλαμβανομένης της ανακοινώσεως της 27ης Μαρτίου 1995, φέρουν όλα τον αριθμό αναφοράς που χρησιμοποίησε η Επιτροπή στον σχετικό με την αρχική συμφωνία φάκελο, ήτοι τον αριθμό «NN 40/93» (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσα απόφαση Αυστρία κατά Επιτροπής, σκέψη 42).

66 Τέταρτον, η ανάλυση του Πρωτοδικείου επιρρωννύεται από τη συμπεριφορά της Επιτροπής η οποία, κατόπιν της λήψεως της ανακοινώσεως της 27ης Μαρτίου 1995, έδωσε συνέχεια σ' αυτήν εκδίδοντας την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995, αντί να την απορρίψει ως ατελή, σύμφωνα με το προπαρατεθέν έγγραφό της προς τα κράτη μέλη SG (81) 12740 και τη συνήθη πρακτική της [βλ., για παράδειγμα, απόφαση της 23ης Δεκεμβρίου 1992 της Επιτροπής, βάσει του άρθρου 88, παράγραφος 2, της Συνθήκης ΕΚ, προς τα άλλα κράτη μέλη και τους λοιπούν ενδιαφερομένους, σχετικά με την ενίσχυση την οποία αποφάσισε να χορηγήσει η Ιταλία στην Ente partecipazioni e finanziamento industria manifatturiera (ΕΕ 1993, C 75, σ. 2), και προπαρατεθείσα απόφαση BFM και EFIM κατά Επιτροπής, σκέψη 47].

67 Πέμπτον, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι η Επιτροπή, με την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995, αναφέρει ρητώς ότι, με το έγγραφό της που απέστειλε στην Ισπανική Κυβέρνηση, θέτει τέρμα στη διαδικασία η οποία κινήθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου 1993.

68 Είναι συνεπώς σαφές ότι τα εμπλεκόμενα μέρη και η Επιτροπή, τόσο κατά την προηγηθείσα διοικητική διαδικασία όσο και με την προσβαλλόμενη απόφαση, παρέσχον ενδείξεις από τις οποίες μπορούσε να διαπιστωθεί ότι θεωρούσαν την επίδικη ενίσχυση ως μη κοινοποιηθείσα ενίσχυση.

69 Το γεγονός ότι οι διάδικοι τροποποίησαν ή κατήργησαν ορισμένες διατάξεις της αρχικής συμφωνίας οι οποίες θεωρήθηκαν ασύμβατες προς το άρθρο 87 ΕΚ ουδόλως μεταβάλλει το γεγονός ότι, στην ουσία τους, η αρχική και η νέα συμφωνία συνιστούν μία και μοναδική ενίσχυση (προπαρατεθείσα απόφαση Government of Gibraltar κατά Επιτροπής, σκέψη 111).

70 Πρέπει επιπλέον να τονιστεί ότι, αντίθετα προς τους ισχυρισμούς των προσφευγόντων, το γεγονός ότι η Επιτροπή δέχθηκε την ανακοίνωση της νέας συμφωνίας χωρίς καμία αντίρρηση όσον αφορά το νομικό της κύρος δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να μεταβάλει την έλλειψη νομιμότητας της επίδικης ενισχύσεως. Συγκεκριμένα, αρκεί συναφώς η διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να επιτρέψει παρέκκλιση από τη διαδικασία κοινοποιήσεως που προβλέπει το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ και, με τη συμπεριφορά της, να μεταβάλει την έλλειψη νομιμότητας μιας ενισχύσεως. Εν πάση περιπτώσει, από τα προεκτεθέντα προκύπτει σαφώς ότι η συμπεριφορά της Επιτροπής ήταν απολύτως κανονική στο πλαίσιο μιας διαδικασίας που αφορούσε μη κοινοποιηθείσα ενίσχυση. Το γεγονός και μόνον ότι, όπως ισχυρίζονται οι προσφεύγοντες, οι δικηγόροι της P & O Ferries είχαν την πεποίθηση ότι η ανακοίνωσή τους της 27ης Μαρτίου 1995 συνιστούσε τυπική κοινοποίηση νέας ενισχύσεως δεν μπορεί να επηρεάσει την έλλειψη νομιμότητας της επίδικης ενισχύσεως.

71 Τέλος, η ανάλυση του Πρωτοδικείου δεν μπορεί να επηρεαστεί ούτε από το γεγονός ότι η Επιτροπή, με τις αιτιολογικές σκέψεις 5 και 6 της προσβαλλομένης αποφάσεως, αναφέρει ότι είχε αποφασίσει, στις 26 Μαΐου 1999, «να διευρύνει τη διαδικασία που είχε κινήσει το 1993 κατά της [αρχικής συμφωνίας] προκειμένου να συμπεριληφθεί επίσης [η νέα συμφωνία]» και να καλέσει τους τρίτους να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους σχετικά με την επίδικη ενίσχυση.

72 Συγκεκριμένα, είναι πάγια νομολογία ότι, αν από μια πρώτη εξέταση η Επιτροπή απέκτησε την πεποίθηση ότι μια κρατική ενίσχυση είναι ασύμβατη προς τη Συνθήκη ή δεν μπόρεσε να υπερβεί όλες τις δυσχέρειες που ανέκυψαν κατά την εκτίμηση του συμβατού της ενισχύσεως αυτής προς την κοινή αγορά, η Επιτροπή οφείλει να συγκεντρώσει όλες τις αναγκαίες γνώμες και να κινήσει, προς τούτο, τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Απριλίου 1998, C-367/95 P, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, Συλλογή 1998, σ. I-1719, σκέψη 39, και προπαρατεθείσα απόφαση BFM και EFIM κατά Επιτροπής, σκέψη 44).

73 Επιπλέον, από το άρθρο 88, παράγραφος 2, ΕΚ προκύπτει ότι η Επιτροπή αποφασίζει «αφού προηγουμένως τάξει στους ενδιαφερομένους προθεσμία για να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους». Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η ανακοίνωση περί κινήσεως διαδικασίας στοχεύει αποκλειστικά στην εκ μέρους των ενδιαφερομένων παροχή όλων των πληροφοριακών στοιχείων που θα μπορούσαν να διαφωτίσουν την Επιτροπή για τις μελλοντικές ενέργειές της (απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Ιουλίου 1973, 70/72, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 609, σκέψη 19, και προπαρατεθείσα απόφαση BFM και EFIM κατά Επιτροπής, σκέψη 45).

74 Το γεγονός ότι η Επιτροπή, με την απόφασή της της 26ης Μαΐου 1999, θεωρεί αναγκαίο να ζητήσει τη γνώμη των ενδιαφερομένων σχετικά με την ενίσχυση όπως αυτή τροποποιήθηκε με τη νέα συμφωνία δεν μπορεί συνεπώς ουδόλως να ερμηνευθεί κατά την έννοια ότι, πριν από την ημερομηνία αυτή, η διαδικασία που κινήθηκε στις 29 Σεπτεμβρίου 1993 και περατώθηκε με την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995 αφορούσε αποκλειστικά την αρχική συμφωνία. Από το σύνολο των ανωτέρω σκέψεων προκύπτει ότι οι προσφεύγοντες δεν προσκόμισαν στο Πρωτοδικείο στοιχεία από τα οποία να μπορεί να διαπιστωθεί ότι με τη νέα συμφωνία θεσπίστηκε μια νέα ενίσχυση.

Επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως στην υπόθεση Τ-118/01 που αφορά παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ

75 Πρέπει κατ' αρχάς να εξεταστεί ο ισχυρισμός που προέβαλε η Επιτροπή περί του απαραδέκτου του λόγου αυτού. Κατ' αυτήν, ο λόγος αυτός πρέπει να κηρυχθεί απαράδεκτος καθόσον θέτει εν αμφιβόλω το δεδικασμένο της προπαρατεθείσας αποφάσεως ΒΑΙ κατά Επιτροπής. Το προσφεύγον αμφισβητεί, κατ' ουσίαν, τις εκτιμήσεις του Πρωτοδικείου, ιδίως εκείνες που διατυπώνονται στις σκέψεις 70 έως 82 της εν λόγω αποφάσεως σχετικά με τον χαρακτηρισμό της επίδικης ενισχύσεως και το πραγματικό αποτέλεσμά της στον ανταγωνισμό και στο εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

76 Το προσφεύγον φρονεί ότι η αρχή του δεδικασμένου δεν έχει ως αποτέλεσμα να καθιστά απαράδεκτο τον υπό κρίση λόγο.

77 Κατά πάγια νομολογία, το δεδικασμένο το οποίο παράγει μια δικαστική απόφαση μπορεί να εμποδίσει το παραδεκτό προσφυγής αν η προσφυγή επί της οποίας εκδόθηκε η εν λόγω δικαστική απόφαση αφορούσε τους ίδιους διαδίκους και το ίδιο αντικείμενο και στηρίχθηκε στους ίδιους λόγους (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 19ης Σεπτεμβρίου 1985, 172/83 και 226/83, Hoogovens Groep κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 2831, σκέψη 9, και της 22ας Σεπτεμβρίου 1988, 358/85 και 51/86, Γαλλία κατά Κοινοβουλίου, Συλλογή 1988, σ. 4821, σκέψη 12· απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Μαρτίου 1990, Τ-28/89, Maindiaux κ.λπ. κατά ΟΚΕ, Συλλογή 1990, σ. II-59, σκέψη 23), διευκρινιζομένου ότι οι προϋποθέσεις αυτές έχουν αναγκαία σωρευτικό χαρακτήρα (απόφαση του Πρωτοδικείου της 5ης Ιουνίου 1996, Τ-162/94, NMB France κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-427, σκέψη 37).

78 Εντεύθεν προκύπτει ότι το δεδικασμένο δεν μπορεί να προβληθεί οσάκις οι επίμαχες προσφυγές δεν αφορούν την ίδια πράξη, υπενθυμιζομένου ότι η πράξη της οποίας ζητείται η ακύρωση συνιστά ουσιώδες στοιχείο βάσει του οποίου μπορεί να χαρακτηριστεί το αντικείμενο μιας προσφυγής (απόφαση του Δικαστηρίου της 27ης Οκτωβρίου 1987, 146/85 και 431/85, Diezler κατά ΟΚΕ, Συλλογή 1987, σ. 4283, σκέψεις 14 έως 16, και προπαρατεθείσα απόφαση Maindiaux κ.λπ. ΟΚΕ, σκέψη 23).

79 Δεδομένου όμως ότι η παρούσα προσφυγή στρέφεται κατά πράξεως διαφορετικής από εκείνη σχετικά με την οποία εκδόθηκε η απόφαση BAI, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι δύο προσφυγές έχουν το ίδιο αντικείμενο.

80 Επιπλέον, στην παρούσα προσφυγή δεν εμπλέκονται οι ίδιοι διάδικοι που εμπλέκονταν στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση BAI.

81 Δεδομένου ότι το δεδικασμένο δεν αποκλείει την άσκηση της παρούσας προσφυγής, το αυτό ισχύει για έκαστο των λόγων που προέβαλαν οι προσφεύγοντες στις παρούσες υποθέσεις, οπότε παρέλκει η εξέταση του αν οι λόγοι αυτοί, κατ' ουσίαν, έχουν ήδη εκτιμηθεί από το Πρωτοδικείο στο πλαίσιο της αποφάσεως BAI.

82 Επομένως, ο λόγος αυτός ακυρώσεως πρέπει να κριθεί παραδεκτός.

Επιχειρήματα των διαδίκων

83 Ο λόγος αυτός μπορεί να διαιρεθεί σε τρία μέρη. Στο πλαίσιο του πρώτου μέρους, το προσφεύγον στην υπόθεση Τ-118/01 ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ, φρονώντας ότι η νέα συμφωνία συνιστά στο σύνολό της κρατική ενίσχυση, χωρίς να λάβει υπόψη τα πράγματι χρησιμοποιηθέντα ταξιδιωτικά δελτία. Με το δεύτερο μέρος του λόγου αυτού, υποστηρίζει ότι η Επιτροπή θα έπρεπε να λάβει επίσης υπόψη τα μη ακόμη χρησιμοποιηθέντα ταξιδιωτικά δελτία για την εκτίμησή της περί της υπάρξεως ενισχύσεως. Το τρίτο μέρος του λόγου αυτού αντλείται από την απουσία επηρεασμού του ενδοκοινοτικού εμπορίου και από ανεπαρκή αιτιολογία επί του σημείου αυτού.

— Επί του πρώτου μέρους του υπό κρίση λόγου

84 Στο πλαίσιο του πρώτου αυτού μέρους, το Diputación ισχυρίζεται ότι τα ποσά που καταβλήθηκαν ως αντιπαροχή για πράγματι παρασχεθείσα από την P & O Ferries υπηρεσία ναυτιλιακής μεταφοράς δεν συνιστούν κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ, καθόσον ουδέν συνεπάγονται πλεονέκτημα υπέρ της P & O Ferries, αλλά συνιστούν την αμοιβή, στην αγοραία τιμή, μιας υπηρεσίας την οποία πράγματι παρέσχε η εμπορική αυτή επιχείρηση.

85 Συγκεκριμένα, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, όταν ένα κρατικό μέτρο συνίσταται στην αμοιβή για παρασχεθείσα εκ μέρους επιχειρηματία υπηρεσία, δεν πρόκειται για ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87 ΕΚ (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 7ης Φεβρουαρίου 1985, 240/83, ADBHU, Συλλογή 1985, σ. 531, σκέψη 18, και της 22ας Νοεμβρίου 2001, C-53/00, Ferring, Συλλογή 2001, σ. I-9067, σκέψη 26).

86 Επιπλέον, πρέπει να εφαρμοστεί κατ' αναλογία η ανάλυση την οποία διατύπωσε η Επιτροπή με την ανακοίνωσή της σχετικά με στοιχεία κρατικής ενίσχυσης στις πωλήσεις γηπέδων-οικοπέδων και κτιρίων από τις δημόσιες αρχές (ΕΕ 1997, C 209, σ. 3). Στην ανακοίνωση αυτή, η Επιτροπή ανέφερε ότι θεωρεί ότι υπάρχουν στοιχεία ενισχύσεως σε μια πώληση, αποκλειστικά όταν αυτή συνάπτεται σε τιμή χαμηλότερη από την αγοραία τιμή. Επιπλέον, η Επιτροπή θεώρησε επίσης ότι το γεγονός ότι μπορεί να υπάρχουν στοιχεία ενισχύσεως σε μια συναλλαγή δεν σημαίνει ότι η συναλλαγή, αυτή καθεαυτήν, συνιστά κρατική ενίσχυση. Το Diputación συνάγει από αυτό το συμπέρασμα ότι, σύμφωνα με την άποψη της Επιτροπής που αναπτύχθηκε στην προπαρατεθείσα ανακοίνωση, η πώληση καθαυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί αντίθετη προς τους κανόνες περί των κρατικών ενισχύσεων.

87 Το Diputación φρονεί ότι το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο κατέληξε, με την απόφαση BAI, στο ότι η νέα συμφωνία δεν συνιστά συνήθη εμπορική πράξη δεν επιτρέπει τη συναγωγή του συμπεράσματος ότι το Πρωτοδικείο την χαρακτήρισε ενίσχυση χορηγηθείσα κατά παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ. Κατά το Diputación, το Πρωτοδικείο έκρινε στην πραγματικότητα ότι η νέα συμφωνία μπορεί να περιλαμβάνει στοιχεία ενισχύσεως.

88 Επιπλέον, η Επιτροπή, στην αιτιολογική σκέψη 47 της προσβαλλομένης αποφάσεως, αναφερόμενη στον συνολικό αριθμό ταξιδιωτικών δελτίων και επισημαίνοντας ότι αυτός ο συνολικός αριθμός δεν ανταποκρινόταν σε «πραγματικές ανάγκες», αναγνώρισε εμμέσως ότι τα πράγματι χρησιμοποιηθέντα ταξιδιωτικά δελτία ανταποκρίνονταν σε «πραγματικές ανάγκες». Το ποσό που αντιστοιχεί στα χρησιμοποιηθέντα ταξιδιωτικά δελτία δεν μπορεί συνεπώς να χαρακτηριστεί ενίσχυση, δεδομένου ότι συνιστά την οικονομική αντιπαροχή μιας πράγματι παρασχεθείσας υπηρεσίας.

89 Όσον αφορά τις εξηγήσεις που παρέσχε η Επιτροπή κατά την παρούσα διαδικασία, σύμφωνα με τις οποίες η αντιπαροχή της P & O Ferries δεν προκάλεσε σχεδόν κανένα πρόσθετο κόστος, το Diputación ισχυρίζεται ότι οι εξηγήσεις αυτές δεν μπορούν να γίνουν δεκτές από το Πρωτοδικείο, δεδομένου ότι δεν περιλαμβάνονται στην προσβαλλόμενη απόφαση.

90 Επιπλέον, η συμφωνία συνεπάγεται δαπάνες τις οποίες η Επιτροπή θα έπρεπε να λάβει υπόψη κατά την εκτίμηση των στοιχείων ενισχύσεως, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που συνδέονται με την υποχρέωση της P & O Ferries να λειτουργεί τη ναυτιλιακή γραμμή καθ' όλο το έτος, σύμφωνα με τη νέα συμφωνία, έστω και αν η γραμμή αυτή δεν είναι αποδοτική κατά την περίοδο χαμηλής κινήσεως.

91 Η συλλογιστική της Επιτροπής επάγεται επίσης άδικα αποτελέσματα, στον βαθμό που η P & O Ferries θα μπορούσε να αναγκαστεί να ασκήσει αγωγή εκ του αδικαιολόγητου πλουτισμού κατά του Diputación για τις δωρεάν υπηρεσίες που παρασχέθηκαν στο τελευταίο αυτό.

92 Δεδομένου ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν περιέχει, συνεπώς, αιτιολογία για να στηριχθεί το γεγονός ότι τα ποσά που καταβλήθηκαν στην P & O Ferries για την πληρωμή των χρησιμοποιηθέντων ταξιδιωτικών δελτίων συνιστούν κρατική ενίσχυση, το Diputación φρονεί ότι η εν λόγω απόφαση είναι ελαττωματική λόγω παραβάσεως ουσιώδους τύπου.

93 Η Επιτροπή αντικρούει το επιχείρημα του Diputación ότι τα ποσά που καταβλήθηκαν στην P & O Ferries ως αντιπαροχή για πράγματι παρασχεθείσα υπηρεσία δεν συνεπάγονται πλεονέκτημα, τονίζοντας ότι από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η ύπαρξη αντιπαροχής δεν αποκλείει την ύπαρξη ενισχύσεως, αν τα αποτελέσματα της επίμαχης συμφωνίας συνιστούν σημαντικό πλεονέκτημα. Από οικονομική όμως άποψη, η νέα συμφωνία, λόγω του ότι παρέχει στην P & O Ferries τη δυνατότητα να πληροί τεχνητά τις θέσεις του οχηματαγωγού με επιβάτες καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου χαμηλής κινήσεως, αποτελεί γι' αυτήν σημαντικό οικονομικό πλεονέκτημα προκύπτον, αφενός, από πρόσθετα έσοδα και, αφετέρου, από σχεδόν μηδενικό πρόσθετο κόστος, όπως έχει ήδη διαπιστώσει το Πρωτοδικείο με την απόφαση BAI, σκέψη 76.

94 Η Επιτροπή προσθέτει ότι το γεγονός ότι μια συναλλαγή υποτίθεται ότι πραγματοποιήθηκε στην αγοραία τιμή ουδόλως αποκλείει την ύπαρξη στοιχείων ενισχύσεως, εφόσον η συναλλαγή αυτή δεν ανταποκρίνεται σε πραγματική ανάγκη του αγοραστή και πραγματοποιείται με συγκεκριμένο δικαιούχο, αποκλειομένων όλων των λοιπών δυνητικών ενδιαφερομένων.

95 Τέλος, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η άσκηση αγωγής εκ του αδικαιολογήτου πλουτισμού θα ήταν λογική και συνήθης σε μια κατάσταση στην οποία, κατόπιν της ακυρώσεως μιας συμφωνίας μεταξύ δύο μερών, οι εκπληρωθείσες παροχές πρέπει να επιστραφούν. Το ζήτημα της υπάρξεως και του ύψους ενδεχομένου πρόσθετου κόστους το οποίο έφερε η P & O Ferries θα έπρεπε να εξεταστεί, ενδεχομένως, στο πλαίσιο της ανακτήσεως.

— Επί του δευτέρου μέρους του υπό κρίση λόγου

96 Το Diputación ισχυρίζεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι ελαττωματική λόγω πρόδηλης πλάνης εκτιμήσεως, δεδομένου ότι η Επιτροπή, όταν αξιολόγησε τις «πραγματικές ανάγκες» του Diputación, δεν έλαβε υπόψη το γεγονός ότι τα ταξιδιωτικά δελτία που αγοράστηκαν στο πλαίσιο της νέας συμφωνίας και δεν χρησιμοποιήθηκαν μπορούν ακόμη να χρησιμοποιηθούν και ότι συνεπώς η αγορά τους δεν συνιστά κρατική ενίσχυση κατά την έννοια του άρθρου 87, παράγραφος 1, ΕΚ.

97 Το Diputación υπενθυμίζει συναφώς ότι η πρώτη ρήτρα της νέας συμφωνίας προβλέπει ότι τα ταξιδιωτικά δελτία μπορούν να χρησιμοποιηθούν και μετά την περίοδο 1995-1998, εφόσον η χρήση αφορά περίοδο χαμηλής κινήσεως. Τούτο αποδεικνύει ότι οι «πραγματικές ανάγκες» του Diputación ουδέποτε συνδέθηκαν με την περίοδο 1995-1998, καθόσον δεν ήταν περιορισμένος ο χρόνος ισχύος των ταξιδιωτικών δελτίων.

98 Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Diputación ενήργησε ως επιμελής δημόσιος επενδυτής ο οποίος ακολούθησε μια μακροπρόθεσμη και συνολική διαρθρωτική ή τομεακή πολιτική (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 21ης Μαρτίου 1991, C-303/88, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-1433, σκέψεις 21 και 22, και C-305/89, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-1603, σκέψη 23).

99 Επί του σημείου αυτού, το Diputación ισχυρίζεται ότι οι όροι της νέας συμφωνίας, ιδίως όσον αφορά τη μακροπρόθεσμη δέσμευση αγοράς, είναι παρεμφερείς με εκείνους των συμβάσεων οι οποίοι συνάπτονται εν γένει μεταξύ των ναυτιλιακών εταιριών και των πρακτόρων εισιτηρίων μεταφοράς, οι οποίοι αποκαλούνται «ITX» και οι οποίοι πραγματοποιούν σημαντικές αγορές εισιτηρίων προκαταβολικώς για να μπορούν να τύχουν των πλεονεκτημάτων που συνδέονται με την αγορά σημαντικών ποσοτήτων.

100 Τέλος, το Diputación απορρίπτει τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι η P & O Ferries αποφάσισε να εκμεταλλευθεί τη γραμμή των οχηματαγωγών Μπιλμπάο-Portsmouth λόγω των συνθηκών αγοράς δελτίων που της προσέφερε το Diputación. Ισχυρίζεται ότι η γραμμή αυτή ήταν σε λειτουργία από τον Μάρτιο του 1993 και ότι η βιωσιμότητά της, την οποία δεν αμφισβητεί η Επιτροπή με την προσβαλλόμενη απόφαση, είχε ήδη αποδειχθεί από τα εμπορικά αποτελέσματα.

101 Η Επιτροπή φρονεί ότι η επιχειρηματολογία του Diputación πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμη.

— Επί του τρίτου μέρους του υπό κρίση λόγου

102 Το Diputación ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή, με την προσβαλλόμενη απόφαση, δεν απέδειξε την ύπαρξη επηρεασμού του ανταγωνισμού και του ενδοκοινοτικού εμπορίου από τη νέα συμφωνία.

103 Το Diputación βάλλει κατά των ισχυρισμών της Επιτροπής που περιέχονται στην αιτιολογική σκέψη 55 της προσβαλλομένης αποφάσεως, σύμφωνα με τους οποίους οι επιπτώσεις της νέας συμφωνίας στον ανταγωνισμό και στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών είναι ίδιες με εκείνες που θα μπορούσε να έχει η αρχική συμφωνία, παρατηρώντας ότι από την εξέταση της αρχικής αυτής συμφωνίας δεν προέκυψε οριστική εκτίμηση σχετικά με την ύπαρξη ενισχύσεως υπέρ της P & O Ferries. Εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή υποχρεούνταν να αναφέρει με την προσβαλλόμενη απόφαση ποιες ήσαν οι επιπτώσεις αυτές ή ποιες ήσαν οι επιπτώσεις της νέας συμφωνίας (απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Οκτωβρίου 2000, C-15/98 και C-105/99, Italie et Sardegna Lines κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. I-8855, σκέψη 66).

104 Το Diputación διερωτάται επίσης ως προς την ύπαρξη στοιχείων βάσει των οποίων η Επιτροπή μπορεί να υποστηρίξει, στην αιτιολογική σκέψη 54 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι μεταφορικές δραστηριότητες της Brittany Ferries θα μπορούσαν να είναι σημαντικότερες αν δεν υπήρχε η νέα συμφωνία.

105 Όσον αφορά την προϋπόθεση περί του επηρεασμού του ενδοκοινοτικού εμπορίου, το Diputación ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή περιορίστηκε, με την προσβαλλόμενη απόφαση, σε ισχυρισμούς γενικού χαρακτήρα.

106 Επιπλέον, τονίζει ότι η αναφορά που γίνεται, στην αιτιολογική σκέψη 54 της προσβαλλομένης αποφάσεως, στις δραστηριότητες της μητρικής εταιρίας της P & O Ferries είναι αλυσιτελής, δεδομένου ότι η διαφορά σχετίζεται με ενδεχόμενα στοιχεία ενισχύσεως στη νέα συμφωνία, η οποία αφορά τη ναυτιλιακή σύνδεση Μπιλμπάο/Portsmouth/Μπιλμπάο.

107 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, δεδομένου ότι η νέα συμφωνία συνιστά παράνομη ενίσχυση, δεν υποχρεούνταν να αποδείξει τις πραγματικές επιπτώσεις της στον ανταγωνισμό και στο ενδοκοινοτικό εμπόριο.

108 Επικουρικώς, ισχυρίζεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι επαρκώς αιτιολογημένη και παραπέμπει συναφώς στις αιτιολογικές σκέψεις 54 και 55 της αποφάσεως αυτής.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

— Επί του πρώτου και δευτέρου μέρους του υπό κρίση λόγου

109 Πρέπει να συνεξεταστούν το πρώτο και το δεύτερο μέρος του λόγου αυτού με τα οποία επιδιώκεται να αμφισβητηθεί ο εκ μέρους της Επιτροπής χαρακτηρισμός, με την προσβαλλόμενη απόφαση, της νέας συμφωνίας ως κρατικής ενισχύσεως.

110 Σύμφωνα με το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ, «[ε]νισχύσεις που χορηγούνται υπό οποιαδήποτε μορφή από τα κράτη ή με κρατικούς πόρους και που νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό διά της ευνοϊκής μεταχειρίσεως ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής είναι ασυμβίβαστες με την κοινή αγορά, κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ κρατών μελών συναλλαγές, εκτός αν η παρούσα Συνθήκη ορίζει άλλως».

111 Κατά πάγια νομολογία, σκοπός της διατάξεως αυτής είναι η αποτροπή του ενδεχομένου να επηρεάζεται το μεταξύ κρατών μελών εμπόριο από πλεονεκτήματα παρεχόμενα από τις δημόσιες αρχές τα οποία, υπό διάφορες μορφές, νοθεύουν ή απειλούν να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό ενισχύοντας ορισμένες επιχειρήσεις ή ορισμένους κλάδους παραγωγής (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 24ης Φεβρουαρίου 1987, 310/85, Deufil κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 901, σκέψη 8· της 15ης Μαρτίου 1994, C-387/92, Banco Exterior de España, Συλλογή 1994, σ. I-877, σκέψη 12, και της 11ης Ιουλίου 1996, C-39/94, SFEI κ.λπ., Συλλογή 1996, σ. I-3547, σκέψη 58).

112 Για να εκτιμηθεί αν ένα κρατικό μέτρο συνιστά ενίσχυση, πρέπει συνεπώς να προσδιορίζεται αν η δικαιούχος επιχείρηση αντλεί οικονομικό όφελος το οποίο δεν θα είχε αποκομίσει υπό τις συνήθεις συνθήκες της αγοράς (αποφάσεις του Δικαστηρίου SFEI κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 60, και της 29ης Ιουνίου 1999, C-256/97, DM Transport, Συλλογή 1999, σ. I-3913, σκέψη 22). Συγκεκριμένα, το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ δεν προβαίνει σε διάκριση των κρατικών παρεμβάσεων ανάλογα με τις αιτίες ή τους σκοπούς τους, αλλά τις ορίζει σε συνάρτηση με τα αποτελέσματά τους (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 29ης Φεβρουαρίου 1996, C-56/93, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-723, σκέψη 79, και της 26ης Σεπτεμβρίου 1999, C-241/94, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-4551, σκέψη 20).

113 Για να καθοριστεί αν μια παρέμβαση όπως η επίμαχη παρέχει πλεονέκτημα στην δικαιούχο επιχείρηση, πρέπει να εκτιμηθεί αν, όπως ισχυρίζεται το Diputación, το κράτος ενήργησε όπως θα ενεργούσε ένας ιδιώτης επενδυτής υπό τις συνήθεις συνθήκες μιας οικονομίας της αγοράς (απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Μαρτίου 1990, C-142/87, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-959, σκέψη 29), ο οποίος έχει μέγεθος δυνάμενο να συγκριθεί με αυτό των οργανισμών που διαχειρίζονται τον δημόσιο τομέα.

114 Έτσι, ένα κρατικό μέτρο υπέρ μιας επιχειρήσεως δεν μπορεί, από το γεγονός και μόνον ότι τα μέρη δεσμεύονται να προβούν σε αμοιβαίες παροχές, να αποκλειστεί a priori από την έννοια της κρατικής ενισχύσεως του άρθρου 87 ΕΚ (απόφαση BAI, σκέψη 71).

115 Στη σκέψη 75 της αποφάσεως BAI, το Πρωτοδικείο ανέφερε συναφώς ότι, «λαμβανομένων υπόψη των περιστατικών αυτών, το γεγονός ότι οι όροι [της νέας συμ-

φωνίας], ιδίως όσον αφορά τη δέσμευση μακροπρόθεσμης αγοράς και τις μαζικές εκπτώσεις που χορηγήθηκαν στον αγοραστή, είναι συγκρίσιμοι με τους όρους των συμβάσεων που συνάπτονται γενικώς μεταξύ των ναυτιλιακών εταιριών και των επιχειρηματιών [...], δεν αρκεί για να αποδείξει ότι η απόκτηση ταξιδιωτικών δελτίων από [το Diputación] έχει τον χαρακτήρα συνήθους εμπορικής πράξεως».

116 Με την εν λόγω απόφαση, στις σκέψεις 76 και 79, για να εκτιμήσει αν επρόκειτο για συνήθη εμπορική πράξη, το Πρωτοδικείο χρησιμοποίησε ως καθοριστικό κριτήριο το αν η σύμβαση περί αγοράς ταξιδιωτικών δελτίων που συνήψε το Diputación με την P & O Ferries ανταποκρινόταν σε πραγματικές ανάγκες των δημοσίων αρχών. Θεώρησε ότι τούτο δεν είχε αποδειχθεί επαρκώς κατά νόμο.

117 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι το γεγονός και μόνον ότι ένα κράτος μέλος αγοράζει αγαθά και υπηρεσίες με τους όρους της αγοράς δεν αρκεί ώστε η πράξη αυτή να συνιστά εμπορική πράξη διενεργηθείσα υπό συνθήκες που θα είχε δεχθεί ένας ιδιώτης επενδυτής ή, με άλλα λόγια, συνήθη εμπορική πράξη, αν αποδεικνύεται ότι το κράτος δεν είχε πραγματικά ανάγκη τα εν λόγω αγαθά και υπηρεσίες.

118 Η ανάγκη να αποδείξει ένα κράτος μέλος ότι η εκ μέρους του αγορά αγαθών ή υπηρεσιών συνιστά συνήθη εμπορική πράξη επιβάλλεται ακόμη περισσότερο στην περίπτωση κατά την οποία, όπως εν προκειμένω, της επιλογής του επιχειρηματία δεν προηγήθηκε ανοιχτή διαδικασία προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών η οποία να έχει επαρκώς δημοσιευθεί. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την πάγια πρακτική της Επιτροπής, η ύπαρξη μιας τέτοιας διαδικασίας προσκλήσεως για την υποβολή προσφορών πριν από μια αγορά εκ μέρους κράτους μέλους θεωρείται κανονικά ότι αρκεί για να αποκλειστεί το ενδεχόμενο το κράτος μέλος αυτό να επιδιώκει τη χορήγηση πλεονεκτήματος σε συγκριμένη επιχείρηση [βλ., μεταξύ άλλων, την ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με το κοινοτικό πλαίσιο των κρατικών ενισχύσεων στην έρευνα και ανάπτυξη (ΕΕ 1996, C 45, σ. 5), σημείο 2.5, και, υπό το πνεύμα αυτό, τις κοινοτικές κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στον τομέα των θαλασσίων μεταφορών (ΕΕ 1997, C 205, σ. 5), κεφάλαιο 9].

119 Εν προκειμένω, το Diputación, για να αποδείξει ότι η νέα συμφωνία συνιστά συνήθη εμπορική πράξη ανταποκρινόμενη σε πραγματική ανάγκη του, επισύρει ιδίως της προσοχή στο γεγονός ότι ένας αριθμός ταξιδιωτικών δελτίων χρησιμοποιήθηκε ήδη κατά την περίοδο που καλύπτει η νέα συμφωνία και ότι τα μη χρησιμοποιηθέντα ταξιδιωτικά δελτία μπορούν ακόμη να χρησιμοποιηθούν μετά τη λήξη της περιόδου που καλύπτεται από τη σύμβαση.

120 Όπως όμως υπενθυμίστηκε στις σκέψεις 114 έως 177 ανωτέρω, το γεγονός και μόνον ότι καταβλήθηκε αντιπαροχή από μια επιχείρηση σε ένα κρατικό οργανισμό δεν αποδεικνύει, αυτό καθαυτό, ότι ο οργανισμός αυτός είχε πράγματι ανάγκη την επίμαχη υπηρεσία. Το επιχείρημα και μόνον ότι η P & O Ferries παρέσχε πράγματι υπηρεσίες στο Diputación δεν αρκεί συνεπώς για να αποδειχθεί η ύπαρξη πραγματικής ανάγκης του Diputación για τις επίμαχες υπηρεσίες.

121 Αντιθέτως, όπως προκύπτει σαφώς από την προσβαλλόμενη απόφαση, πολλά στοιχεία συγκλίνουν για να αποδειχθεί ότι το Diputación δεν συνήψε τη νέα συμφωνία για να ικανοποιήσει πραγματικές ανάγκες.

122 Πρώτον, πρέπει να τονιστεί ότι η αρχική συμφωνία περιείχε μια σειρά στοιχείων από τα οποία αποδεικνύεται ότι η συμφωνία αυτή δεν συνιστούσε συνήθη εμπορική πράξη.

123 Αρκεί να υπομνηστεί συναφώς ότι, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 10 και 11 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η αρχική συμφωνία προέβλεπε, μεταξύ άλλων, ότι οι αρχές της Χώρας των Βάσκων δεσμεύονταν να αγοράσουν συγκεκριμένο αριθμό ταξιδιωτικών δελτίων σε τιμή πολύ υψηλότερη από εκείνη της αγοράς και να εξαλείψουν όλες τις ενδεχόμενες ζημίες της P & O Ferries κατά τη διάρκεια των τριών πρώτων ετών.

124 Επιπλέον, όπως αναφέρθηκε στη σκέψη 61 ανωτέρω, οι λόγοι για τη δέσμευση του Diputación να αγοράσει ταξιδιωτικά δελτία συνίσταντο, μεταξύ άλλων, στην προώθηση της δημιουργίας μιας τακτικής γραμμής οχηματαγωγών. Τούτο προκύπτει επίσης σαφώς από μια επιστολή της 8ης Φεβρουαρίου 2000 την οποία απέστειλε η μόνιμη αντιπροσωπεία του Βασιλείου της Ισπανίας στην Επιτροπή. Συγκριμένα, δεν αμφισβητείται συναφώς ότι μόνο μετά τη σύναψη της αρχικής συμφωνίας η P & O Ferries άρχισε να ασκεί τις δραστηριότητές της στη γραμμή Μπιλμπάο-Portsmouth.

125 Δεύτερον, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 49 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ο αριθμός των ταξιδιωτικών δελτίων που αγόρασε το Diputación βάσει της νέας συμφωνίας είχε υπολογιστεί με βάση τις εμπειρίες της Κυβερνήσεως της Χώρας των Βάσκων στο πλαίσιο του προγράμματος Inserso, το οποίο είχε καταστήσει δυνατή την προσφορά περίπου 15 000 ταξιδίων ετησίως στους κατοίκους της Vizcaya της τρίτης ηλικίας. Λαμβάνοντας υπόψη τον αριθμό αυτό, η Επιτροπή θεωρεί, ορθώς, ότι δεν μπορεί να εξηγηθεί το γεγονός ότι, για το 1995, το Diputación αποφάσισε να αγοράσει 15 000 ταξιδιωτικά δελτία από την P & O Ferries, ενώ μετείχε ακόμη στο πρόγραμμα Inserso το έτος αυτό. Όσον αφορά τα έτη 1997 και 1998, από την προσβαλλόμενη απόφαση προκύπτει ότι οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων ομοίως δεν ανέφεραν γιατί μόνο 9 000 και 7 500 ταξιδιωτικά δελτία (αντί 15 000) διανεμήθηκαν στο πλαίσιο του προγράμματος του 1997 και του 1998. Επιπλέον, στην αιτιολογική σκέψη 51 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή διαπιστώνει ότι οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων δεν ανέφεραν τον τρόπο υπολογισμού των αναγκών για την αγορά των δελτίων τα οποία υποτίθεται θα διευκόλυναν την πρόσβαση στις μεταφορές των προσώπων και των οργανισμών στη Vizcaya. Η Επιτροπή διαπιστώνει, τέλος, στην αιτιολογική σκέψη 53 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι, δεδομένου ότι τα ποσά που χορηγήθηκαν βάσει της αρχικής και της νέας συμφωνίας είναι πολύ όμοια, ο αριθμός των ταξιδιωτικών δελτίων που αγοράστηκαν στο πλαίσιο της νέας συμφωνίας καθορίστηκε με μοναδικό σκοπό να μπορέσει να διατηρηθεί το υποσχεθέν το 1992 επίπεδο ενισχύσεως.

126 Για να εξηγήσει τα αριθμητικά στοιχεία που αφορούν τα έτη 1995, 1997 και 1998, το Diputación παρατήρησε, απαντώντας σε γραπτή ερώτηση που του έθεσε το Πρωτοδικείο, ότι η νέα συμφωνία δεν το υποχρέωνε να χρησιμοποιήσει συγκεκριμένο αριθμό δελτίων κατά τη διάρκεια συγκεκριμένου έτους, καθόσον όλα τα δελτία μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν επί τρία έτη μετά το 1995, μάλιστα δε και μετά τη

λήξη της περιόδου αυτής. Κατά το Diputación, τα τρία αυτά έτη έχουν σχέση με το σύνολο των ταξιδιωτικών δελτίων, ήτοι 46 500, δεδομένου ότι χρησιμοποιήθηκε ως αναφορά, μέσω προβολής στα τρία έτη, η ετήσια ζήτηση του προγράμματος Inserso για τη Vizcaya, ήτοι περίπου 15 000.

127 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι οι εξηγήσεις αυτές δεν είναι πειστικές.

128 Κατ' αρχάς, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η νέα σύμβαση περιέχει διάταξη προβλέπουσα τον αριθμό των ταξιδιωτικών δελτίων που μπορούν να χρησιμοποιηθούν μηνιαίως και ετησίως μεταξύ της 1ης Ιανουαρίου 1995 και της 31ης Δεκεμβρίου 1998. Έτσι, η σύμβαση ορίζει ρητώς ότι, το 1995, έπρεπε να διανεμηθούν 15 000 ταξιδιωτικά δελτία και ότι, το 1997 και το 1998, προβλεπόταν διανομή μόνο 9 000 και 7 500 ταξιδιωτικών δελτίων. Υπό τις περιστάσεις αυτές, δεν μπορεί να γίνει δεκτό το επιχείρημα του Diputación ότι ουδεμία διανομή είχε προβλεφθεί για το 1995 και το Diputación πράγματι σχεδίασε μια διανομή περίπου 15 000 ταξιδιωτικών δελτίων ετησίως για τα έτη 1996, 1997 και 1998.

129 Το ζήτημα της πραγματικής ανάγκης του Diputación είναι τοσούτω μάλλον εύλογο να τεθεί καθόσον με τη δέσμευσή του έναντι της P & O Ferries εγκατέλειψε όλους του προτεινόμενους μέχρι τότε στο πλαίσιο του Inserso γεωγραφικούς προορισμούς υπέρ ενός μόνον προορισμού προς το Ηνωμένο Βασίλειο, η οποία προσφέρει κλιματικές συνθήκες προφανώς διαφορετικές από εκείνες που προτείνονταν στο πλαίσιο του προγράμματος Inserso, που αφορούσε προορισμούς στην Ισπανία, στην Πορτογαλία και στην Ιταλία.

130 Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τις εξηγήσεις που παρέσχε το Diputación, το 1997 και το 1998, το πρόγραμμα Adineko τροποποιήθηκε σε μεγάλο βαθμό οπότε, ήδη το 1997, προτάθηκαν μόνο 1 000 ταξίδια για το Λονδίνο, ενώ περιελήφθηκαν στο πρόγραμμα 8 000 ταξίδια με προορισμό την Ισπανία (Benidorm, Βαλεαρίδες, Salou, La Manga, Κανάρια, Ανδαλουσιανή Ακτή, λουτροπόλεις, Γαλικία) και την Ιταλία (Ρώμη).

Όπως προκύπτει από την προσβαλλόμενη απόφαση, κατά την περίοδο που καλύπτεται από τη νέα συμφωνία, διανεμήθηκαν συνολικά 16 052 δελτία επί συνόλου 46 500, από τα οποία 3 532 δελτία σε πρόσωπα τρίτης ηλικίας, στο πλαίσιο του προγράμματος Adineko.

131 Το Diputación δεν αμφισβήτησε τα αριθμητικά αυτά στοιχεία στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας. Αντιθέτως, απαντώντας σε ερώτηση που του υπέβαλε το Πρωτοδικείο, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η P & O Ferries εξήγησε ότι από τα 16 052 διανεμηθέντα δελτία χρησιμοποιήθηκαν μόνο 9 000 κατά προσέγγιση, από τα οποία 3 000 περίπου αφορούσαν ταξίδια στο πλαίσιο του Adineko.

132 Το γεγονός όμως ότι λιγότερο από το 25 % των αγορασθέντων ταξιδιωτικών δελτίων χρησιμοποιήθηκαν πράγματι επιβεβαιώνει τη θέση της Επιτροπής ότι δεν υφίσταται πραγματική ανάγκη για ταξιδιωτικά δελτία.

133 Για να εξηγήσει το χαμηλό αυτό ποσοστό χρησιμοποιήσεως, το Diputación περιορίζεται, κατ' ουσίαν, στον ισχυρισμό ότι τα μη χρησιμοποιηθέντα ταξιδιωτικά δελτία μπορούν ακόμη να χρησιμοποιηθούν μετά τη λήξη της περιόδου που καλύπτεται από τη σύμβαση.

134 Η ενδεχόμενη χρησιμοποίηση όμως των ταξιδιωτικών δελτίων στο μέλλον δεν αρκεί για να αποδειχθεί η ύπαρξη πραγματικής ανάγκης (βλ. σκέψεις 114 έως 117 ανωτέρω). Επιπλέον, πρέπει να τονιστεί ότι η P & O Ferries εξήγησε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ότι, από το 1998 μέχρι το τέλος του 2001, χρησιμοποιήθηκαν επτά ταξιδιωτικά δελτία. Ναι μεν το Diputación εξήγησε συναφώς ότι η μη χρησιμοποίηση ταξιδιωτικών δελτίων από το 1998 και μετά οφείλεται στην αβεβαιότητα που προκλήθηκε από το ότι κινήθηκε, το 1999, η διαδικασία που κατέληξε στην έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως, πλην όμως το Diputación δεν προσκόμισε καμία απόδειξη για να στηρίξει τον ισχυρισμό αυτό. Επιπλέον, ακόμη και αν υποτεθεί ότι, στο μέλλον, θα χρησιμοποιηθεί μεγαλύτερος αριθμός δελτίων, από τα ποσοστά χρησιμοποιήσεως από το 1995 και μετά αποδεικνύεται ότι παραμένει αμιγώς θεωρητική η δυνατότητα να χρησιμοποιηθεί σημαντικό τμήμα των μη ακόμη χρησιμοποιηθέντων ταξιδιωτικών δελτίων.

135 Συναφώς, μπορεί επίσης να συναχθεί από τη μη χρησιμοποίηση των ταξιδιωτικών δελτίων μετά τις 31 Δεκεμβρίου 1998 ότι ο προορισμός του Λονδίνου εγκαταλείφθηκε όντως στο πλαίσιο του προγράμματος Adineko μετά την ημερομηνία αυτή, πράγμα το οποίο ενισχύει το συμπέρασμα ότι δεν ήταν πραγματική η ανάγκη του Diputación για τα επίμαχα ταξιδιωτικά δελτία.

136 Όσον αφορά την αναφορά που κάνει το Diputación στις προπαρατεθείσες αποφάσεις ADBHU και Ferring, αρκεί η διαπίστωση ότι οι αποφάσεις αυτές αφορούν καταστάσεις στις οποίες το κράτος επέβαλε σε επιχειρήσεις υποχρεώσεις δημοσίας υπηρεσίας. Εν προκειμένω όμως, ναι μεν αληθεύει ότι το Diputación υπαινίχθηκε ιδίως το γεγονός ότι η νέα συμφωνία συνεπάγεται πρόσθετο κόστος συνδεόμενο, ιδίως, με τις υποχρεώσεις κανονικότητας που επιβλήθηκαν στην P & O Ferries, πλην όμως ουδέποτε ισχυρίστηκε ότι η επίμαχη πράξη έπρεπε να θεωρηθεί κρατική χρηματοδότηση μιας δημόσιας υπηρεσίας ούτε ότι το επίμαχο μέτρο εδικαιολογείτο βάσει του άρθρου 86, παράγραφος 2, ΕΚ.

137 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι το Diputación δεν προσκόμισε ούτε κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας ούτε ενώπιον του Πρωτοδικείου επαρκή αποδεικτικά στοιχεία για να αποδείξει ότι η αγορά των ταξιδιωτικών δελτίων βάσει της νέας συμφωνίας ανταποκρινόταν, στο σύνολό της ή έστω εν μέρει, σε πραγματική ανάγκη και ότι η συμπεριφορά του ήταν παρόμοια με εκείνη ενός ιδιώτη επενδυτή ενεργούντος υπό τις κανονικές συνθήκες μιας οικονομίας της αγοράς. Εντεύθεν προκύπτει ότι η Επιτροπή ορθώς κατέληξε ότι η νέα συμφωνία, στο σύνολό της, παρείχε ένα πλεονέκτημα στην P & O Ferries, του οποίου αυτή δεν θα είχε τύχει υπό τις κανονικές συνθήκες της αγοράς και ότι όλα τα ποσά που καταβλήθηκαν σε εκτέλεση της συμφωνίας αγοράς των δελτίων συνιστούσαν κρατική ενίσχυση.

138 Υπό τις περιστάσεις αυτές, δεν έχει σημασία το ζήτημα αν, όπως ισχυρίζεται η Επιτροπή, η αντιπαροχή που καταβλήθηκε στην P & O Ferries δεν προκάλεσε σχεδόν κανένα πρόσθετο κόστος και αν, όπως ισχυρίστηκε το Diputación, το επιχείρημα αυτό είναι απαράδεκτο.

139 Όσον αφορά την αιτιολογία που περιέχει η προσβαλλόμενη απόφαση, από τα προεκτεθέντα απορρέει επίσης ότι από την απόφαση αυτή προκύπτει σαφώς και χωρίς διφορούμενα η συλλογιστική της Επιτροπής, οπότε οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να γνωρίσουν τους λόγους της λήψεως του μέτρου και το Πρωτοδικείο μπορεί να ασκήσει τον έλεγχό του. Υπενθυμίζεται συναφώς ότι δεν απαιτείται η αιτιολογία να καθορίζει όλα τα σχετικά πραγματικά και νομικά στοιχεία, στον βαθμό που το ζήτημα αν η αιτιολογία μιας πράξεως ικανοποιεί τις απαιτήσεις του άρθρου 253 ΕΚ πρέπει να εκτιμάται με βάση όχι μόνον το κείμενό της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται, καθώς και το σύνολο των νομικών κανόνων που διέπουν τον σχετικό τομέα (αποφάσεις της 29ης Φεβρουαρίου 1996, Βέλγιο κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 86, και Επιτροπή κατά Syntraval και Brink's France, προπαρατεθείσα, σκέψη 63).

140 Κατόπιν των προεκτεθέντων, το πρώτο και το δεύτερο μέρος του λόγου αυτού πρέπει να απορριφθούν.

— Επί του τρίτου μέρους του υπό κρίση λόγου

141 Το προσφεύγον δεν μπορεί να προσάπτει στην Επιτροπή ότι δεν εξέτασε τα πραγματικά αποτελέσματα της επίδικης ενισχύσεως επί του ανταγωνισμού και όσον αφορά τον επηρεασμό του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών.

142 Αρκεί να τονιστεί συναφώς ότι, σε περίπτωση παρανόμως χορηγηθεισών ενισχύσεων, η Επιτροπή δεν υποχρεούται να αποδείξει τις πραγματικές επιπτώσεις των ενισχύσεων αυτών στον ανταγωνισμό και στο ενδοκοινοτικό εμπόριο. Συγκεκριμένα, μια τέτοια υποχρέωση θα είχε ως συνέπεια να ευνοούνται τα κράτη μέλη που χορηγούν ενισχύσεις κατά παράβαση της υποχρεώσεως κοινοποιήσεως του άρθρου 88, παράγραφος 3, της Συνθήκης, εις βάρος εκείνων που κοινοποιούν τις ενισχύσεις κατά το στάδιο του σχεδιασμού τους (βλ. αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14ης Φεβρουαρίου 1990, C-301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-307, σκέψη 33, και του Πρωτοδικείου της 29ης Σεπτεμβρίου 2000, T-55/99, CETM κατά Επιτροπής, Συλλογή 2000, σ. II-3207, σκέψη 103).

143 Δεδομένου ότι στις σκέψεις 58 έως 74 της παρούσας αποφάσεως διαπιστώθηκε ότι η επίδικη ενίσχυση χορηγήθηκε παρανόμως, πρέπει να απορριφθεί ως αβάσιμη η επιχειρηματολογία που διατύπωσε το προσφεύγον στο πλαίσιο αυτού του μέρους του υπό κρίση λόγου ακυρώσεως.

144 Επομένως, ο πρώτος λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του δευτέρου λόγου ακυρώσεως στην υπόθεση Τ-118/01 που αφορά προσβολή του δικαιώματος της κυριότητας και παράβαση του άρθρου 295 ΕΚ

Επιχειρήματα των διαδίκων

145 Το Diputación ισχυρίζεται ότι η προσβαλλόμενη απόφαση συνιστά παράβαση του άρθρου 295 ΕΚ, καθόσον συνεπάγεται άδικο περιορισμό της ικανότητάς του να συνάπτει συμβάσεις και το στερεί από το δικαίωμα της κυριότητας των αγορασθέντων ταξιδιωτικών δελτίων. Κατ' αυτό, η προσβαλλόμενη απόφαση οδηγεί στο συμπέρασμα ότι όλες οι αγορές αγαθών και υπηρεσιών από τις δημόσιες αρχές ή τις δημόσιες επιχειρήσεις, έστω κι αν έχουν πραγματοποιηθεί στην αγοραία τιμή, συνιστούν κρατικές ενισχύσεις, χωρίς να είναι ανάγκη να αποδειχθεί η ύπαρξη πλεονεκτήματος. Υπό τις συνθήκες αυτές, καθίσταται δυσχερές να βρεθούν επιχειρήσεις οι οποίες θα αναλάμβαναν τον κίνδυνο παροχής στις δημόσιες αρχές των υπηρεσιών, των οποίων η αντιπαροχή, καταβληθείσα στην αγοραία τιμή, θα μπορούσε ανά πάσα στιγμή να χαρακτηριστεί από την Επιτροπή ως κρατική ενίσχυση η οποία θα πρέπει, για τον λόγο αυτό, να επιστραφεί. Εν προκειμένω, όσον αφορά τα ποσά που καταβλήθηκαν για την πληρωμή των ήδη χρησιμοποιηθέντων ταξιδιωτικών δελτίων, η διαταγή περί επιστροφής θα έχει ως συνέπεια τη δωρεάν εκτέλεση της αντίστοιχης παροχής.

146 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι ο λόγος αυτός είναι απαράδεκτος, καθόσον είναι αντίθετος προς την αρχή του δεδικασμένου, εφόσον με αυτόν επιδιώκεται, κατ' ουσίαν, να αμφισβητηθεί η εκτίμηση της εννοίας της ενισχύσεως την οποία διατύπωσε το Πρωτοδικείο με την απόφαση ΒΑΙ.

147 Στον βαθμό που ο λόγος αυτός συγχέεται με τον προηγούμενο λόγο, η Επιτροπή παραπέμπει στην επιχειρηματολογία που διατύπωσε επί του σημείου αυτού στο πλαίσιο του τελευταίου αυτού λόγου. Επιπλέον, παρατηρεί ότι, εν πάση περιπτώσει, το άρθρο 295 ΕΚ δεν μπορεί να εφαρμοστεί στη συγκεκριμένη περίπτωση, δεδομένου ότι η παρούσα διαφορά αφορά παροχές υπηρεσιών οι οποίες δεν εμπίπτουν ως εκ τούτου στον τομέα των εμπραγμάτων δικαιωμάτων, όπως είναι το δικαίωμα της κυριότητας.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

148 Ο λόγος αυτός πρέπει να κριθεί απαράδεκτος για τους ίδιους λόγους με αυτούς που εκτέθηκαν στις σκέψεις 77 έως 81 της παρούσας αποφάσεως.

149 Ως προς την ουσία, τα επιχειρήματα του Diputación ισοδυναμούν, κατ' ουσίαν, με αμφισβήτηση της εννοίας της κρατικής ενισχύσεως, κατά το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ, όπως αυτή προσδιορίστηκε στο πλαίσιο του προηγουμένου λόγου ακυρώσεως.

150 Κατά το άρθρο 295 ΕΚ, η Συνθήκη δεν προδικάζει με κανένα τρόπο το καθεστώς της κυριότητας στα κράτη μέλη.

151 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, ναι μεν το καθεστώς της κυριότητας εξακολουθεί να εμπίπτει στην αρμοδιότητα εκάστου κράτους μέλους βάσει του άρθρου 295 ΕΚ, πλην όμως η διάταξη αυτή δεν έχει ως αποτέλεσμα να αποκλείει

την εφαρμογή των θεμελιωδών κανόνων της Συνθήκης επί των καθεστώτων κυριότητας που υφίστανται στα κράτη μέλη (βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 6ης Νοεμβρίου 1984, 182/83, Fearon, Συλλογή 1984, σ. 3677, σκέψη 7· της 1ης Ιουνίου 1999, C-302/97, Konle, Συλλογή 1999, σ. I-3099, σκέψη 38· της 4ης Ιουνίου 2002, C-503/99, Επιτροπή κατά Βελγίου, Συλλογή 2002, σ. I-4809, σκέψη 44, και C-367/98, Επιτροπή κατά Πορτογαλίας, Συλλογή 2002, σ. I-4731, σκέψη 48).

152 Δεν μπορεί συνεπώς να θεωρηθεί ότι το άρθρο 295 ΕΚ περιορίζει το περιεχόμενο της εννοίας της κρατικής ενισχύσεως, κατά το άρθρο 87, παράγραφος 1, ΕΚ.

153 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι είναι αβάσιμο το επιχείρημα που αντλείται από παράβαση του άρθρου 295 ΕΚ.

Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως στην υπόθεση Τ-118/01 που αφορά παράβαση του άρθρου 87, παράγραφος 2, στοιχείο α΄, ΕΚ

Επιχειρήματα των διαδίκων

154 Επικουρικώς, το Diputación ισχυρίζεται ότι η Επιτροπή θα έπρεπε να εξαιρέσει την επίδικη ενίσχυση με βάση την παρέκκλιση του άρθρου 87, παράγραφος 2, στοιχείο α΄, ΕΚ, δεδομένου ότι τα αγορασθέντα δελτία διανεμήθηκαν στο πλαίσιο κοινωνικών προγραμμάτων τα οποία διαχειριζόταν το Diputación και ότι, έτσι, η ενίσχυση ωφέλησε τους μεμονωμένους καταναλωτές.

155 Κακώς η Επιτροπή θεώρησε, με την αιτιολογική σκέψη 58 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι η ενίσχυση δεν είχε χορηγηθεί χωρίς διάκριση προελεύσεως των προϊόντων, δεδομένου ότι δεν υφίστατο το 1995 παρά μόνον ένας επιχειρηματίας στη γραμμή Μπιλμπάο-Portsmouth του οποίου οι υπηρεσίες μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από τους κατοίκους της Vizcaya.

156 Η ανεξάρτητη από τη βούληση του Diputación περίσταση ότι δεν υφίσταται παρά μόνον ένας επιχειρηματίας στη γραμμή Μπιλμπάο-Portsmouth δεν συνιστά έγκυρο και επαρκή λόγο για να καταλογιστεί στο Diputación συμπεριφορά συνεπαγόμενη διακρίσεις. Επιπλέον, στο πλαίσιο υποθέσεως αφορώσας τον τομέα των αεροπορικών μεταφορών, η Επιτροπή θεώρησε ότι, αν η οικεία σύνδεση ή μεταφορική οδός είναι ανοικτή σε όλες τις αεροπορικές εταιρίες που αποφασίζουν να την εκμεταλλευτούν, δεν μπορεί να γίνεται λόγος για δυσμενή διάκριση [επιστολή SG (2000) D/102051 της Επιτροπής, της 3ης Μαρτίου 2000, σχετικά με ενίσχυση κοινωνικού χαρακτήρα υπέρ ορισμένων κατηγοριών επιβατών στις οκτώ αεροπορικές συνδέσεις μεταξύ Μασσαλίας και Νίκαιας, αφενός, και Αιακείου, Bastia, Calvi και Figari, αφετέρου].

157 Το Diputación προσάπτει στην Επιτροπή ότι, στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας, εισήγαγε ένα νέο στοιχείο, το οποίο δεν υπάρχει στην αιτιολογία της προσβαλλομένης αποφάσεως και σύμφωνα με το οποίο, για να μπορεί να εφαρμοστεί το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ, πρέπει, μεταξύ άλλων, οι δικαιούχοι των ενισχύσεων κοινωνικού χαρακτήρα να έχουν τη δυνατότητα να επιλέγουν τον επιχειρηματία. Περαιτέρω, το Diputación παρατηρεί ότι οι καταναλωτές έχουν πράγματι ελεύθερη πρόσβαση στην επιδοτούμενη υπηρεσία και συνεπώς στις κοινωνικές ενισχύσεις.

158 Όσον αφορά τον ισχυρισμό που περιέχεται στην αιτιολογική σκέψη 60 της προσβαλλομένης αποφάσεως, σύμφωνα με τον οποίο «άλλες εταιρίες ενδέχεται να ενδιαφέρονταν να μεταφέρουν αυτούς τους επιβάτες», το Diputación παρατηρεί ότι η Brittany Ferries ουδέποτε επέδειξε ένα τέτοιο ενδιαφέρον και περιορίστηκε στο να ζητήσει από την Επιτροπή να ελέγξει την πραγματική χρησιμοποίηση των ταξιδιωτικών δελτίων που αγόρασε το Diputación, χωρίς ουδέποτε να ισχυριστεί ότι υπέστη δυσμενή διάκριση.

159 Τέλος, το Diputación υποστηρίζει ότι εναπόκειται στην Επιτροπή, όσον αφορά ιδίως τις παρεκκλίσεις του άρθρου 87, παράγραφοι 2 και 3, ΕΚ, να φέρει το βάρος της αποδείξεως όταν θεωρεί ότι δεν μπορούν να εγκριθούν κάποιες κρατικές ενισχύσεις (απόφαση του Πρωτοδικείου της 4ης Απριλίου 2001, Τ-288/97, Regione autonoma Friuli-Venezia Giulia κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-1169, σκέψη 73).

160 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι το γεγονός ότι οι ενισχύσεις συνεπάγονται δυσμενείς διακρίσεις αποδείχθηκε σαφώς με την προσβαλλόμενη απόφαση. Οι ενισχύσεις δεν χορηγήθηκαν στους μεμονωμένους καταναλωτές, αλλά σε μια επιχείρηση που παρέσχε τις υπηρεσίες, ήτοι στην P & O Ferries. Κατά την Επιτροπή, υφίστατο συνεπώς αυτομάτως δυσμενής διάκριση υπέρ της τελευταίας αυτής εταιρίας. Το γεγονός ότι δεν υπήρχε στην πράξη παρά μόνον ένας επιχειρηματίας που μπορούσε να διασφαλίσει την υπηρεσία ναυτιλιακής μεταφοράς μεταξύ Μπιλμπάο και Portsmouth δεν αποκλείει την ύπαρξη δυσμενούς διακρίσεως, δεδομένου ότι οι καταναλωτές δεν μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τα ταξιδιωτικά δελτία προσφεύγοντας σε άλλον επιχειρηματία πέραν της P & O Ferries. Για να μπορεί όμως το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ να εφαρμοστεί, πρέπει τα άτομα που τυγχάνουν των ενισχύσεων να έχουν τη δυνατότητα να επιλέξουν τον επιχειρηματία.

161 Η Επιτροπή ισχυρίζεται επίσης ότι το Diputación θα μπορούσε να επιτύχει τους κοινωνικούς σκοπούς του με άλλα μέσα, ιδίως με άλλα μέσα μεταφοράς πέραν της θαλάσσιας μεταφοράς ή/και για άλλους προορισμούς εκτός από το Portsmouth, χωρίς να επηρεαστούν οι κοινωνικοί σκοποί του προγράμματος.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

162 Το άρθρο 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ ορίζει ότι συμβιβάζονται με την κοινή αγορά «οι ενισχύσεις κοινωνικού χαρακτήρα προς μεμονωμένους καταναλωτές, υπό τον όρο ότι χορηγούνται χωρίς διάκριση προελεύσεως των προϊόντων».

163 Για να ελεγχθεί αν μια ενίσχυση χορηγείται χωρίς διάκριση προελεύσεως των προϊόντων, πρέπει να ελεγχθεί αν οι καταναλωτές τυγχάνουν της επίμαχης ενισχύσεως ανεξάρτητα από τον επιχειρηματία που παρέχει το προϊόν ή την υπηρεσία με την οποία καθίσταται δυνατή η επίτευξη του κοινωνικού σκοπού τον οποίο προβάλλει το οικείο κράτος μέλος [βλ., στο πνεύμα αυτό, ανακοίνωση της Επιτροπής 94/C 350/07, σχετικά με την εφαρμογή των άρθρων [87] και [88] της Συνθήκης ΕΚ και του άρθρου 61 της Συμφωνίας για τον ΕΟΧ στις κρατικές ενισχύσεις στον τομέα των αεροπορικών μεταφορών, ΕΕ 1994, C 350, σ. 5, σημείο 24).

164 Τούτο δεν αντικρούεται από την επιστολή της Επιτροπής σχετικά με ενίσχυση κοινωνικού χαρακτήρα υπέρ ορισμένων κατηγοριών επιβατών στις οκτώ αεροπορικές συνδέσεις μεταξύ Μασσαλίας και Νίκαιας, αφενός, και Αιακείου, Bastia, Calvi και Figari, αφετέρου, η οποία αναφέρθηκε ανωτέρω και την οποία επικαλέστηκε το Diputación. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση αυτή, θεωρήθηκε ότι οι επίμαχες ενισχύσεις, οι οποίες χορηγήθηκαν σε διάφορες αεροπορικές εταιρίες, προορίζονταν στην πραγματικότητα για τους μεμονωμένους καταναλωτές στον βαθμό που οι τελευταίοι αυτοί μπορούσαν να τύχουν των ενισχύσεων ανεξάρτητα από την αεροπορική εταιρία που παρείχε την υπηρεσία στις οικείες αεροπορικές γραμμές.

165 Εν προκειμένω, το Diputación απλώς παρατηρεί ότι η P & O Ferries ήταν κατά την κρίσιμη περίοδο ο μοναδικός επιχειρηματίας που ασκούσε δραστηριότητα στον λιμένα του Μπιλμπάο, τονίζοντας ταυτοχρόνως ότι οποιαδήποτε άλλη ναυτιλιακή εταιρία θα μπορούσε να αποκτήσει πρόσβαση στον λιμένα αυτό. Ωστόσο, το Diputación δεν ισχυρίστηκε ούτε, κατά μείζονα λόγο, απέδειξε ότι οι καταναλωτές θα μπορούσαν επίσης να τύχουν της επίδικης ενισχύσεως χρησιμοποιώντας ενδεχομένως άλλες ναυτιλιακές εταιρίες που θα μπορούσαν να λειτουργήσουν μεταξύ Μπιλμπάο και Portsmouth.

166 Επιβάλλεται συναφώς η διαπίστωση ότι, δυνάμει της νέας συμφωνίας, η P & O Ferries λαμβάνει προκαταβολικώς συγκεκριμένο ποσό ετησίως, ανεξάρτητα από τον αριθμό των ταξιδιωτικών δελτίων που χρησιμοποιούν πράγματι οι τελικοί καταναλωτές. Πρέπει επίσης να υπομνηστεί ότι η σύμβαση περί αγοράς ταξιδιωτικών δελτίων συνήφθη εν προκειμένω αποκλειστικά μεταξύ του Diputación και της P & O Ferries. Δεν αμφισβητείται συναφώς ότι η νέα συμφωνία δεν προβλέπει ότι τα δια-

νεμόμενα από την P & O Ferries ταξιδιωτικά δελτία μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε άλλες εταιρίες δυνάμενες να επιτύχουν τον κοινωνικό σκοπό που επιδιώκει το Diputación. Επιπλέον, η νέα σύμβαση δεν υποχρεώνει την P & O Ferries, ενδεχομένως, να καταβάλει τμήμα της επίδικης ενισχύσεως στις άλλες αυτές εταιρίες.

167 Ελλείψει οποιασδήποτε αποδείξεως περί του ότι οι τελικοί καταναλωτές θα μπορούσαν επίσης να τύχουν της επίδικης ενισχύσεως χρησιμοποιώντας τις υπηρεσίες άλλων εταιριών δυναμένων να επιτύχουν τον κοινωνικό σκοπό που επιδιώκει το Diputación, βασίμως η Επιτροπή κατέληξε ότι η ενίσχυση αυτή δεν χορηγήθηκε στους μεμονωμένους καταναλωτές χωρίς διάκριση προελεύσεως των προϊόντων και ότι, κατά συνέπεια, δεν επληρούντο οι προϋποθέσεις του άρθρου 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ.

168 Όσον αφορά την αιτιολογία που περιέχει η προσβαλλόμενη απόφαση, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, στην αιτιολογική σκέψη 58 της αποφάσεως αυτής, η Επιτροπή παρατηρεί ότι «στην προκειμένη περίπτωση δεν τηρείται ο όρος που επιβάλλει η Συνθήκη (χωρίς διάκριση προελεύσεως των προϊόντων)», ότι «αγοράστηκαν δελτία ταξιδίου μόνον από την [P & O Ferries] και [ότι] οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας δεν μπόρεσαν να αποδείξουν ότι η επιχείρηση επιλέχθηκε κατά τρόπο διαφανή». Επιπλέον, στην αιτιολογική σκέψη 59, η Επιτροπή παρατηρεί ότι «[οι αρχές της Αυτόνομης Κυβέρνησης της Χώρας των Βάσκων] ποτέ δεν ισχυρίστηκαν ούτε απέδειξαν ότι είχαν επαφή με άλλες εταιρίες εκτός της [P & O Ferries] όταν αποφάσισαν το 1995 να αγοράσουν δελτία ταξιδίου ως μέρος του κοινωνικού τους προγράμματος [και ότι], για όλους αυτούς τους λόγους, πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι ενισχύσεις ευνοούσαν την [P & O Ferries]». Τέλος, η Επιτροπή προσθέτει, στην αιτιολογική σκέψη 60 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι «άλλες εταιρίες ενδέχεται να ενδιαφέρονταν να μεταφέρουν αυτούς τους επιβάτες στο Ηνωμένο Βασίλειο από άλλη διαδομή. Οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων θα μπορούσαν να είχαν επιτύχει τους ίδιους στόχους κοινωνικού χαρακτήρα με διαφοροποιημένες προσφορές ταξιδίων (π.χ. προς άλλες περιφέρειες της Ισπανίας ή, αν το πρόγραμμα έπρεπε να έχει διεθνή χαρακτήρα, προς άλλες γειτονικές χώρες όπως η Γαλλία ή η Πορτογαλία)».

169 Προκύπτει συνεπώς σαφώς από την αιτιολογία που περιέχεται στην προσβαλλόμενη απόφαση ότι η Επιτροπή θεωρούσε ότι η επίδικη ενίσχυση δεν είχε χορηγηθεί χωρίς διάκριση προελεύσεως των προϊόντων, καθόσον ευνοούσε μία και μόνον επιχείρηση, ήτοι την P & O Ferries, αποκλειομένης κάθε άλλης επιχειρήσεως.

170 Υπό τις περιστάσεις αυτές, η Επιτροπή δεν όφειλε να αναφέρει ρητώς ότι οι καταναλωτές θα έπρεπε να είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν ελεύθερα τον επιχειρηματία. Συγκεκριμένα, από την αιτιολογία που παρατέθηκε ανωτέρω προκύπτει σαφώς και χωρίς διφορούμενα η συλλογιστική της Επιτροπής, οπότε οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να γνωρίσουν τους λόγους της λήψεως του μέτρου και το Πρωτοδικείο μπορεί να ασκήσει τον έλεγχό του, υπενθυμιζομένου ότι η απαίτηση αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται με βάση τις συγκεκριμένες περιστάσεις, ιδίως το περιεχόμενο της πράξεως, τη φύση των προβαλλομένων λόγων και το συμφέρον που οι αποδέκτες ή άλλα πρόσωπα τα οποία αφορά άμεσα ή έμμεσα η πράξη μπορούν να έχουν για να λάβουν εξηγήσεις (αποφάσεις της 29ης Φεβρουαρίου 1996, Βέλγιο κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 86, και Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, προπαρατεθείσα, σκέψη 63).

171 Ο λόγος αυτός ακυρώσεως πρέπει συνεπώς να απορριφθεί.

Επί του τετάρτου λόγου ακυρώσεως στην υπόθεση T-118/01 που αφορά έλλειψη αιτήσεως παροχής πληροφοριών και ανεπάρκεια αιτιολογίας

Επιχειρήματα των διαδίκων

172 Το Diputación ισχυρίζεται ότι η απόφαση είναι ελαττωματική λόγω παραβάσεως ουσιώδους τύπου, καθόσον η Επιτροπή δεν συνέλεξε τα ουσιώδη στοιχεία για την έκδοση της τελικής αποφάσεως. Συγκεκριμένα, στις αιτιολογικές σκέψεις 49, 51 και

59 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή στηρίχθηκε στην εκ μέρους των ισπανικών αρχών ανεπαρκή ενημέρωση σχετικά, ιδίως, με τον υπολογισμό των αναγκών για ταξίδια και το ζήτημα της δυσμενούς διακρίσεως και των ενδεχομένων επαφών μεταξύ του Diputación και άλλων επιχειρηματιών πέραν της P & O Ferries.

173 Κατά το Diputación, η Επιτροπή εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση βασιζόμενη σε απουσία ή έλλειψη στοιχείων όσον αφορά ζητήματα για τα οποία ουδέποτε ζήτησε εξηγήσεις ή διευκρινίσεις. Προτού όμως εκδώσει την προσβαλλόμενη απόφαση, θα έπρεπε να ζητήσει από τις ισπανικές αρχές να της παράσχουν όλα τα αναγκαία πληροφοριακά στοιχεία για την εκτίμηση της επίδικης ενισχύσεως. Κατά πάγια νομολογία, η Επιτροπή οφείλει, προτού λάβει απόφαση περί του συμβατού ενισχύσεως προς την κοινή αγορά, να χρησιμοποιήσει όλες τις δυνατότητες που διαθέτει για να υποχρεώσει το κράτος μέλος να της παράσχει τα αναγκαία πληροφοριακά στοιχεία, αν θεωρεί ότι τα παρασχεθέντα στοιχεία είναι ανεπαρκή (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 13ης Απριλίου 1994, C-324/90 και C-342/90, Γερμανία και Pleuger Worthington κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-1173, σκέψεις 26 επ., και της 22ας Μαρτίου 2001, C-17/99, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. I-2481). Η υποχρέωση αυτή προκύπτει επίσης σαφώς από το άρθρο 10 του κανονισμού 659/1999.

174 Οι ίδιες εκτιμήσεις οδηγούν το Diputación στο συμπέρασμα ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν είναι επαρκώς αιτιολογημένη συναφώς, όσον αφορά τις προπαρατεθείσες αιτιολογικές σκέψεις.

175 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι ζήτησε όλα τα αναγκαία πληροφοριακά στοιχεία πριν από την έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως. Φρονεί, επιπλέον, ότι η αίτηση παροχής πληροφοριακών στοιχείων που περιέχεται στην απόφασή της της 26ης Μαΐου 1999 έχει τη φύση επιτακτικής προσκλήσεως σύμφωνης προς εκείνη που αναφέρει η προπαρατεθείσα απόφαση Γερμανία και Pleuger Worthington κατά Επιτροπής και το άρθρο 10 του κανονισμού 659/1999.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

176 Πρέπει να τονιστεί ότι, στο πλαίσιο της διαδικασίας που εφαρμόζεται για την εκτίμηση των παρανόμων ενισχύσεων, η Επιτροπή μπορεί να εκδώσει τελική απόφαση οσάκις θεωρεί ότι διαθέτει όλα τα έγγραφα, τα πληροφοριακά στοιχεία και τα δεδομένα που είναι αναγκαία για να εξετάσει το συμβατό της ενισχύσεως προς την κοινή αγορά.

177 Μόνον όταν η Επιτροπή φρονεί ότι δεν διαθέτει επαρκή πληροφοριακά στοιχεία για να εκδώσει την τελική απόφαση καλεί τα κράτη μέλη να της παράσχουν πληροφοριακά στοιχεία, σύμφωνα με την προπαρατεθείσα απόφαση της 14ης Φεβουαρίου 1990, Γαλλία κατά Επιτροπής (βλ., στο πνεύμα αυτό, προπαρατεθείσα απόφαση Γερμανία και και Pleuger Worthington κατά Επιτροπής, σκέψη 26). Τούτο προκύπτει επίσης σαφώς από το άρθρο 10, παράγραφος 3, του κανονισμού 659/1999.

178 Εν προκειμένω, η Επιτροπή δεν εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση βάσει ανεπαρκών πληροφοριακών στοιχείων. Συναφώς, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι τα επιχειρήματα του προσφεύγοντος στηρίζονται σε εσφαλμένη ερμηνεία της προσβαλλομένης αποφάσεως.

179 Επιβάλλεται, συγκεκριμένα, η διαπίστωση ότι η Επιτροπή, στην αιτιολογική σκέψη 49 της προσβαλλομένης αποφάσεως, αναφέρει ότι οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων δεν εξήγησαν «τον λόγο για τον οποίο οι ανάγκες της Vizcaya διπλασιάστηκαν [το 1995]», «γιατί το πρόγραμμα διένειμε μόνο 9 000 και 7 500 δελτία ταξιδίου το 1997 και το 1998», και «γιατί ο αριθμός των δελτίων ταξιδίου που είχαν αγοραστεί διέφερε σημαντικά ανάλογα με τον μήνα». Εν συνεχεία, στην αιτιολογική σκέψη 51 της προσβαλλομένης αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρει ότι «οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων δεν παρείχαν ενημέρωση σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των αναγκών της άλλης συνιστώσας του προγράμματος (εκείνης που αποσκοπούσε στη διευκόλυνση της πρόσβασης του πλη-

θυσμού και των οργανισμών της Vizcaya στις μεταφορές)». Τέλος, στην αιτιολογική σκέψη 59, που αφορά την εφαρμογή του άρθρου 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ, η Επιτροπή αναφέρει ότι οι αρχές της Αυτόνομης Κοινότητας της Χώρας των Βάσκων «ποτέ δεν ισχυρίστηκαν ούτε απέδειξαν ότι είχαν επαφή με άλλες εταιρίες εκτός της [P & O Ferries] όταν αποφάσισαν το 1995 να αγοράσουν δελτία ταξιδίου ως μέρος του κοινωνικού τους προγράμματος».

180 Προκύπτει όμως σαφώς από τις αιτιολογικές σκέψεις αυτές της προσβαλλομένης αποφάσεως ότι η Επιτροπή δεν περιορίστηκε στη διατύπωση ερωτήματος αλλά προχώρησε σε εκτίμηση της αποδείξεως που προσκόμισαν οι εθνικές αρχές στο πλαίσιο της διοικητικής διαδικασίας.

181 Τούτο αληθεύει τοσούτω μάλλον που η Επιτροπή, με την από 16 Ιουνίου 1999 επιστολή της με την οποία ανακοίνωσε στο Βασίλειο της Ισπανίας την απόφασή της περί κινήσεως της διαδικασίας του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ την οποία έλαβε στις 26 Μαΐου 1999, εξέφρασε τις ίδιες αμφιβολίες ως προς την επίδικη ενίσχυση με εκείνες που εκφράζει στις αιτιολογικές σκέψεις 49, 51 και 59 της προσβαλλομένης αποφάσεως. Έτσι, με την επιστολή αυτή, η Επιτροπή πληροφορεί τις ισπανικές αρχές ότι, δεδομένου ότι αυτές δεν είχαν αποδείξει ότι είχαν ανάγκη μεγαλύτερου αριθμού δελτίων απ' ό,τι στο παρελθόν, θα υπέθετε ότι ο αριθμός των δελτίων που αγοράστηκαν στο πλαίσιο της νέας συμφωνίας ήταν τεχνητά αυξημένος για να διατηρηθεί η χρηματοδοτική συνεισφορά εκ μέρους των ισπανικών αρχών στο επίπεδο που προέβλεπε η αρχική συμφωνία. Με την επιστολή αυτή, η Επιτροπή διαπιστώνει, επιπλέον, ότι οι ισπανικές αρχές δεν είχαν προβάλει κανένα πειστικό επιχείρημα για να εξηγήσουν τον διπλασιασμό του αριθμού των δελτίων και ότι ο αριθμός των πράγματι διανεμηθέντων δελτίων δεν αντιστοιχούσε, ούτε καν κατά προσέγγιση, στον αριθμό των δελτίων που είχαν προβλέψει προηγουμένως οι δημόσιες αρχές. Όσον αφορά τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 87, παράγραφος 2, στοιχείο α', ΕΚ, η Επιτροπή παρατηρεί ότι οι εθνικές αρχές δεν είχαν αποδείξει ότι οι ενισχύσεις είχαν χορηγηθεί «χωρίς διάκριση προελεύσεως των προϊόντων». Στην προτελευταία παράγραφο της αποφάσεως, η Επιτροπή κάλεσε το Βασίλειο της Ισπανίας να της κοινοποιήσει τις παρατηρήσεις του και να της διαβιβάσει όλα τα πληροφοριακά στοιχεία που μπορούν να συμβάλουν στην εκτίμηση της ενισχύσεως.

182 Έτσι, δόθηκε απολύτως η δυνατότητα στο Βασίλειο της Ισπανίας να υποβάλει τις παρατηρήσεις του σχετικά με τις αμφιβολίες που εξέφρασε η Επιτροπή όσον αφορά την επίδικη ενίσχυση πριν την από έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως.

183 Πλεοναστικώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 49 έως 53 της προσβαλλομένης αποφάσεως και από την ανάλυση του Πρωτοδικείου στο πλαίσιο του πρώτου λόγου ακυρώσεως, τα στοιχεία που προέβαλε η Επιτροπή με τις αιτιολογικές σκέψεις 49 και 51 δεν αποτελούν τις μόνες σκέψεις που οδήγησαν την Επιτροπή να συναγάγει την απουσία πραγματικής ανάγκης. Το προσφεύγον δεν μπορεί συνεπώς σε καμία περίπτωση να προβάλει την ερωτηματική μορφή που χρησιμοποιείται στις αιτιολογικές αυτές σκέψεις για να συναγάγει ότι η Επιτροπή δεν διέθετε επαρκή πληροφοριακά στοιχεία πριν από την έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως.

184 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή, η οποία ήταν σε θέση να διατυπώσει οριστική εκτίμηση ως προς το συμβατό της επίδικης ενισχύσεως προς την κοινή αγορά βάσει των πληροφοριακών στοιχείων τα οποία διέθετε, δεν όφειλε να καλέσει τις ισπανικές αρχές, με προσωρινή απόφαση, να της παράσχουν πρόσθετα πληροφοριακά στοιχεία.

185 Από τα προεκτεθέντα (βλ., μεταξύ άλλων, σκέψη 180 ανωτέρω) προκύπτει επίσης ότι η προσβαλλόμενη απόφαση είναι επαρκώς αιτιολογημένη.

186 Το Diputación, επιπλέον, δεν προέβαλε κανένα αποδεικτικό στοιχείο στο πλαίσιο του πρώτου, του δευτέρου και του τρίτου λόγου ακυρώσεως, βάσει του οποίου να μπορούν να αναιρεθούν οι διαπιστώσεις στις οποίες προέβη η Επιτροπή με τις αιτιολογικές σκέψεις 49, 51 και 59 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

187 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι ο λόγος αυτός ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Επί του πέμπτου λόγου ακυρώσεως στην υπόθεση Τ-118/01 που αφορά παράβαση του άρθρου 14 του κανονισμού 659/1999 και επί του πρώτου λόγου ακυρώσεως στην υπόθεση Τ-116/01 που αφορά παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης

188 Στο πλαίσιο του πέμπτου λόγου ακυρώσεως στην υπόθεση Τ-118/01, το προσφεύγον ισχυρίζεται ότι το άρθρο 14 του κανονισμού 659/1999 απαγορεύει την ανάκτηση ενισχύσεως χορηγηθείσας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ. Επικουρικώς, ισχυρίζεται ότι, ακόμη και αν η επίδικη ενίσχυση έπρεπε να χαρακτηριστεί παράνομη, οι γενικές αρχές του δικαίου, μεταξύ των οποίων ιδίως οι αρχές της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και της χρηστής διοικήσεως, εμποδίζουν την ανάκτηση της ενισχύσεως.

189 Η προσφεύγουσα στην υπόθεση Τ-116/01, στο πλαίσιο του πρώτου λόγου ακυρώσεως, ισχυρίζεται ότι η αρχή της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης αντίκειται στην ανάκτηση ενισχύσεως χορηγηθείσας σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ.

190 Πρέπει να εξεταστούν οι λόγοι αυτοί ως ένας μοναδικός λόγος με δύο σκέλη, το ένα στηριζόμενο στην υπόθεση ότι πρόκειται για ενίσχυση χορηγηθείσα σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ και το άλλο στηριζόμενο στην υπόθεση ότι πρόκειται για παράνομη ενίσχυση.

Επί του πρώτου σκέλους που αφορά παράβαση του άρθρου 14, παράγραφος 1, του κανονισμού 659/1999, καθώς και παραβίαση της αρχής της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης που απαγορεύει την ανάκτηση παράνομων ενισχύσεων

— Επιχειρήματα των διαδίκων

191 Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να απαιτήσει την επιστροφή ενισχύσεως χορηγηθείσας κατόπιν θετικής αποφάσεως, αν η ενίσχυση κοινοποιήθηκε σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ. Κατά το προσφεύγον στην υπόθεση Τ-118/01, που υποστηρίζεται από την παρεμβαίνουσα, το συμπέρασμα αυτό απορρέει από το άρθρο 14, παράγραφος 1, του κανονισμού 659/1999. Κατά την προσφεύγουσα στην υπόθεση Τ-116/01, το ίδιο συμπέρασμα απορρέει από την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης.

192 Η Επιτροπή προβάλλει το απαράδεκτο αυτού του σκέλους του λόγου ακυρώσεως, φρονώντας ότι είναι αντίθετο προς την αρχή του δεδικασμένου.

193 Επί της ουσίας, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, δεδομένου ότι η επίδικη ενίσχυση χορηγήθηκε παρανόμως από τις ισπανικές αρχές, το άρθρο 14 του κανονισμού 659/1999 και η αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης δεν αντίκεινται στην απόφαση περί επιστροφής που περιέχεται στην προσβαλλόμενη απόφαση.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

194 Ο λόγος περί απαραδέκτου που προέβαλε η Επιτροπή πρέπει να απορριφθεί για τους ίδιους λόγους με αυτούς που εκτέθηκαν στις σκέψεις 77 έως 81 της παρούσας αποφάσεως.

195 Επί της ουσίας, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, στο πλαίσιο του σκέλους αυτού, η επιχειρηματολογία των προσφευγόντων ότι υπήρξε παράβαση του άρθρου 14, παράγραφος 1, του κανονισμού 659/1999 και παραβίαση της αρχής της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης στηρίζεται εξ ολοκλήρου στην υπόθεση ότι η επίδικη ενίσχυση κοινοποιήθηκε σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ.

196 Δεδομένου όμως ότι διαπιστώθηκε ήδη, στις σκέψεις 58 έως 74 της παρούσας αποφάσεως, ότι η επίδικη ενίσχυση χορηγήθηκε παρανόμως, πρέπει να απορριφθούν τα επιχειρήματα που οι προσφεύγοντες προέβαλαν στο πλαίσιο του σκέλους αυτού.

Επί του δευτέρου σκέλους, που αφορά παραβίαση των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου που απαγορεύουν την ανάκτηση των παρανόμων ενισχύσεων

— Επιχειρήματα των διαδίκων

197 Στο πλαίσιο του σκέλους αυτού, το προσφεύγον στην υπόθεση Τ-118/01, υποστηριζόμενο από την παρεμβαίνουσα, ισχυρίζεται ότι, στην περίπτωση κατά την οποία η επίδικη ενίσχυση θα έπρεπε να χαρακτηριστεί παράνομη, η ύπαρξη εξαιρετικών συνθηκών οι οποίες προκάλεσαν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη εμποδίζει την ανάκτηση της επίδικης ενισχύσεως, σύμφωνα με το άρθρο 14, παράγραφος 1, τελευταίο εδάφιο, του κανονισμού 659/1999 (απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Νοεμβρίου 1987, 223/85, RSV κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 4617, σκέψεις 13 έως 17). Επιπλέον, με τη συμπεριφορά της, η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της χρηστής διοικήσεως.

198 Κατά το προσφεύγον, το γεγονός ότι οι ενισχύσεις εφαρμόστηκαν μόνο μετά την οριστική απόφαση της Επιτροπής και το γεγονός ότι η τελευταία αυτή ουδέποτε επισήμανε, κατά την εξέταση του φακέλου, ότι η εκ μέρους των δικηγόρων της P & O Ferries ανακοίνωση της συμφωνίας δεν ήταν νομική έγκυρη συνιστούν εξαιρετικές περιστάσεις οι οποίες προκάλεσαν εμπιστοσύνη ως προς το σύννομο της ενισχύσεως, η οποία πρέπει να τύχει νομικής προστασίας. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή έπρεπε να ενημερώσει την Ισπανική Κυβέρνηση ότι όφειλε να προβεί στην κοινοποίηση της νέας συμφωνίας, τούτο δε βάσει της αρχής της καλής πίστεως και της έντιμης συνεργασίας που καθιερώνει το άρθρο 10 ΕΚ, καθώς και της γενικής αρχής της χρηστής διοικήσεως (απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Μαρτίου 2001, Τ-73/98, Prayon-Rupel κατά Επιτροπής, Συλλογή 2001, σ. II-867, σκέψη 45). Το προσφεύγον παρατηρεί, επιπλέον, ότι η απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995 κοινοποιήθηκε επισήμως στην Ισπανική Κυβέρνηση. Φρονεί ότι οι σχέσεις που υπήρχαν μεταξύ της Επιτροπής και της Ισπανικής Κυβερνήσεως κατά τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ, ιδίως δε το γεγονός ότι η απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995 κοινοποιήθηκε στην κυβέρνηση αυτή, «τακτοποίησαν» τα αποτελέσματα της ελλείψεως κοινοποιήσεως.

199 Η προσφεύγουσα στην υπόθεση Τ-118/01 προσθέτει ότι η Επιτροπή αναγνώρισε ότι, στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, η συμπεριφορά της μπορεί να δημιουργήσει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη τόσο στην αρχή που χορήγησε την ενίσχυση όσο και στη δικαιούχο επιχείρηση (απόφαση 2001/212/ΕΚ της Επιτροπής, της 16ης Μαΐου 2000, σχετικά με το καθεστώς ενισχύσεων που έθεσε σε εφαρμογή η Ιταλία υπέρ των μεγάλων προβληματικών επιχειρήσεων, ΕΕ 2001, L 79, σ. 29, αιτιολογική σκέψη 72).

200 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι το γεγονός ότι δεν προέβαλε αρχικώς αντιρρήσεις κατά της επίδικης ενισχύσεως δεν μπορεί να δημιουργήσει δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στη δικαιούχο επιχείρηση όσον αφορά τη νομιμότητα της ενισχύσεως που χορηγήθηκε σε εκτέλεση της νέας συμφωνίας, εφόσον, όπως το απέδειξε, δεν τηρήθηκαν οι προϋποθέσεις του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ και εφόσον η απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995 ακυρώθηκε με τη δικαστική απόφαση ΒΑΙ.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

201 Πρέπει να τονιστεί ότι δεν μπορεί να αποκλειστεί η δυνατότητα του δικαιούχου παράνομης ενίσχυσης να επικαλεστεί εξαιρετικές περιστάσεις που στήριξαν δικαιολογημένα την εμπιστοσύνη του όσον αφορά το σύννομο της ενισχύσεως αυτής και, κατά συνέπεια, να αντιταχθεί στην επιστροφή της (απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, C-5/89, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1990, σ. I-3437, σκέψη 16).

202 Αντίθετα, ένα κράτος μέλος, οι αρχές του οποίου χορήγησαν ενίσχυση κατά παράβαση των κανόνων διαδικασίας που προβλέπονται στο άρθρο 88 ΕΚ, δεν μπορεί να επικαλεστεί τη δικαιολογημένη εμπιστοσύνη των δικαιούχων για να αποφύγει την υποχρέωση να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την εκτέλεση αποφάσεως της Επιτροπής που το διατάσσει να αναζητήσει την ενίσχυση. Αν γινόταν δεκτή η δυνατότητα αυτή, τούτο θα στερούσε, στην πραγματικότητα, κάθε πρακτική αποτελεσματικότητα από τις διατάξεις των άρθρων 87 ΕΚ και 88 ΕΚ, στο μέτρο που οι εθνικές αρχές θα μπορούσαν έτσι να στηριχθούν στη δική τους παράνομη συμπεριφορά για να εμποδίσουν την αποτελεσματικότητα των αποφάσεων που εξέδωσε η Επιτροπή βάσει αυτών των διατάξεων της Συνθήκης (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 20ής Σεπτεμβρίου 1990, Επιτροπή κατά Γερμανίας, προπαρατεθείσα, σκέψη 17, και της 7ης Μαρτίου 2002, C-310/99, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 2002, σ. I-2289, σκέψη 104). Έτσι, δεν εναπόκειται στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, αλλά στην επιχείρηση που λαμβάνει την ενίσχυση, να επικαλεστεί την ύπαρξη εξαιρετικών περιστάσεων στις οποίες στηρίχθηκε η δικαιολογημένη εμπιστοσύνη της, προκειμένου να αντιταχθεί στην επιστροφή παράνομης ενισχύσεως (απόφαση του Πρωτοδικείου της 27ης Ιανουαρίου 1998, Τ-67/94, Ladbroke Racing κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. II-1, σκέψη 183).

203 Επομένως, το Diputación δεν μπορεί βασίμως να επικαλείται την ύπαρξη εξαιρετικών περιστάσεων και την προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης της P & O Ferries.

204 Επιβάλλεται επίσης η διαπίστωση συναφώς ότι, στο πλαίσιο της προσφυγής που άσκησε στην υπόθεση Τ-116/01, η P & O Ferries που έλαβε την επίδικη ενίσχυση δεν επικαλέστηκε, πέραν του γεγονότος ότι η Επιτροπή εξέδωσε αρχικώς την απόφαση της 7ης Ιουνίου 1995, εξαιρετικές περιστάσεις δυνάμενες να δημιουργήσουν σ' αυτήν δικαιολογημένη εμπιστοσύνη.

205 Συναφώς, πρέπει να διευκρινιστεί ότι το γεγονός ότι η Επιτροπή εξέδωσε αρχικώς θετική απόφαση εγκρίνουσα την επίδικη ενίσχυση δεν μπορούσε να δημιουργήσει, στην P & O Ferries, δικαιολογημένη εμπιστοσύνη, εφόσον η απόφαση αυτή προσεβλήθη εντός των προθεσμιών ασκήσεως προσφυγής και κατόπιν ακυρώθηκε από τον κοινοτικό δικαστή (προπαρατεθείσα απόφαση Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 53).

206 Δεν αμφισβητείται όμως ότι το άρθρο 230 ΕΚ σταθμίζει την αρχή της νομιμότητας, σκοπός της οποίας είναι να αποφεύγεται οι παράνομες πράξεις να παράγουν αποτελέσματα στην κοινή αγορά, και την αρχή της ασφαλείας δικαίου, σκοπός της οποίας είναι να αποφεύγεται η επ' αόριστον αμφισβήτηση κοινοτικών πράξεων που παράγουν έννομα αποτελέσματα (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 30ής Ιανουαρίου 1997, C-178/95, Wiljo, Συλλογή 1997, σ. I-585, σκέψη 19· της 15ης Φεβρουαρίου 2001, C-239/99, Nachi Europe, Συλλογή 2001, σ. I-1197, σκέψη 29, και της 22ας Οκτωβρίου 2002, C-241/01, National Farmer's Union, Συλλογή 2002, σ. I-9079, σκέψη 34).

207 Πρέπει επίσης να τονιστεί ότι, σύμφωνα με τη νομολογία, ναι μεν πρέπει να υπάρχει μέριμνα για την τήρηση των επιταγών της ασφαλείας δικαίου που προστατεύει ιδιωτικά συμφέροντα, πλην όμως πρέπει επίσης να σταθμίζονται οι επιταγές αυτές με τις επιταγές της προστασίας των δημοσίων συμφερόντων (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 22ας Μαρτίου 1961, 42/59 και 49/59, SNUPAT κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 159· της 12ης Ιουλίου 1962, 14/61, Hoogovens κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 779, και του Πρωτοδικείου της 24ης Απριλίου 1996, Τ-551/93, Τ-231/94, Τ-232/94 έως Τ-234/94, Industrias Pesqueras Campos κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-247, σκέψη 76).

208 Στον τομέα όμως των κρατικών ενισχύσεων, υφίσταται ένα σημαντικό δημόσιο συμφέρον που αποσκοπεί στο να αποφεύγεται η νόθευση της λειτουργίας της αγοράς από κρατικές ενισχύσεις που βλάπτουν τον ανταγωνισμό, πράγμα το οποίο επιβάλλει, κατά πάγια νομολογία, την επιστροφή των παρανόμων ενισχύσεων για την επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση (αποφάσεις Deufil κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 24, και της 21ης Μαρτίου 1990, Βέλγιο κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 66). Το δημόσιο αυτό συμφέρον περιλαμβάνει επίσης, μεταξύ άλλων, την προστασία των ανταγωνιστών οι οποίοι έχουν πρόδηλο συμφέρον να μπορούν να προσβάλλουν τις πράξεις της Επιτροπής που είναι βλαπτικές γι' αυτούς (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, αποφάσεις SNUPAT κατά Ανωτάτης Αρχής, προπαρατεθείσα, σ. 159, και Hoogovens κατά Ανωτάτης Αρχής, σ. 518).

209 Κάθε άλλο συμπέρασμα θα στερούσε την πρακτική αποτελεσματικότητα από τον διενεργούμενο από τον κοινοτικό δικαστή έλεγχο της νομιμότητας των πράξεων που εκδίδουν τα κοινοτικά όργανα σύμφωνα με τα άρθρα 220 ΕΚ, 230, πρώτο εδάφιο, ΕΚ, και 233 ΕΚ. Από πάγια νομολογία όμως προκύπτει ότι η απαίτηση δικαστικού ελέγχου αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, απορρέουσα από τις κοινές στα κράτη μέλη συνταγματικές παραδόσεις, και έχει παγιωθεί με τα άρθρα 6 και 13 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Μαΐου 1986, 222/84, Johnston, Συλλογή 1986, σ. 1651, σκέψη 18· της 27ης Νοεμβρίου 2001, C-424/99, Επιτροπή κατά Αυστρίας, Συλλογή 2001, σ. I-9285, σκέψη 45, και της 25ης Ιουλίου 2002, C-50/00, Unión de Pequeños Agricultores κατά Συμβουλίου, Συλλογή 2002, σ. I-6677, σκέψη 39). Το δικαίωμα προς άσκηση αποτελεσματικής προσφυγής επαναβεβαιώθηκε, επιπλέον, από το άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ενώσεως του οποίου η διακήρυξη έγινε στις 7 Δεκεμβρίου 2000 στη Νίκαια (ΕΕ 2000, C 364, σ. 1).

210 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι, υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις, δεν μπορούσε να δημιουργηθεί καμία δικαιολογημένη εμπιστοσύνη στην P & O Ferries.

211 Όσον αφορά την παραβίαση της αρχής της χρηστής διοικήσεως, με το επιχείρημα αυτό φαίνεται, κατ' ουσίαν, να επικρίνεται η συμπεριφορά της Επιτροπής κατά την εξέταση του φακέλου και να τίθεται έτσι εν αμφιβόλω η έλλειψη νομιμότητας της επίδικης ενισχύσεως.

212 Υπό τις περιστάσεις αυτές, ο ισχυρισμός αυτός, χωρίς να χρειάζεται να εξεταστεί αν προβλήθηκε σύμφωνα με τις απαιτήσεις του άρθρου 21 του Οργανισμού του Δικαστηρίου και του άρθρου 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδιασίας του Πρωτοδικείου, πρέπει να απορριφθεί με παραπομπή στην ανάλυση του Πρωτοδικείου στο πλαίσιο του πρώτου λόγου ακυρώσεως (σκέψεις 57 έως 74 ανωτέρω).

213 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί στο σύνολό του.

Επί του δευτέρου λόγου ακυρώσεως στην υπόθεση Τ-116/01, που αφορά παράβαση του άρθρου 88 ΕΚ

Επιχειρήματα των διαδίκων

214 Επικουρικώς, η προσφεύγουσα στην υπόθεση Τ-116/01 ισχυρίζεται ότι η επίδικη ενίσχυση πρέπει να θεωρηθεί ότι επετράπη σιωπηρώς είτε δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 6, του κανονισμού 659/1999 είτε κατ' εφαρμογήν των γενικών αρχών του κοινοτικού δικαίου, όπως είχαν διατυπωθεί πριν από την έκδοση του κανονισμού, λαμβανομένου υπόψη ότι η Επιτροπή δεν κίνησε (ή δεν κίνησε εκ νέου) τη διαδικασία του άρθρου 88 ΕΚ εντός των δύο μηνών από της εκδόσεως της δικαστικής αποφάσεως ΒΑΙ. Κάθε άλλη συλλογιστική θα παρείχε τη δυνατότητα στην Επιτροπή να αναστέλλει την έκδοση ενδεχόμενης αποφάσεως κινήσεως τυπικής διαδικασίας βάσει του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ, αν έχει αρχικώς εκδώσει απόφαση εγκρίσεως η οποία κατόπιν ακυρώθηκε, επί χρόνο μακρότερο απ' ό,τι αν είχε χειριστεί ορθά την υπόθεση κατά την πρώτη διαδικασία (προπαρατεθείσα απόφαση Αυστρία κατά Επιτροπής, σκέψεις 68 έως 78).

215 Η Επιτροπή φρονεί ότι ο λόγος αυτός ακυρώσεως είναι αβάσιμος και πρέπει να απορριφθεί.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

216 Με την απόφαση της 11ης Δεκεμβρίου 1973, 120/73, Lorenz (Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 815, σκέψη 6), το Δικαστήριο έκρινε ότι από το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ συνάγεται ότι «αν η Επιτροπή, ενώ έχει ενημερωθεί από ένα κράτος μέλος για κάποιο σχέδιο που αποβλέπει να θεσπίσει ή να τροποποιήσει κάποια ενίσχυση, παραλείπει να κινήσει τη διαδικασία που προβλέπει το άρθρο [88], παράγραφος 2, το εν λόγω κράτος μπορεί, μετά την εκπνοή της αναγκαίας για την πρώτη εξέταση του σχεδίου προθεσμίας, να προχωρήσει στην εκτέλεση του σχεδίου περί της ενισχύσεως, υπό τον όρο της προηγούμενης ειδοποίησης της Επιτροπής, οπότε η εν λόγω ενίσχυση θα υπάγεται στο εξής στο καθεστώς των υφισταμένων ενισχύσεων». Το Δικαστήριο, με μετέπειτα αποφάσεις, διευκρίνισε ότι η προθεσμία αυτή δεν μπορεί να υπερβεί τους δύο μήνες (βλ., για παράδειγμα, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 20ής Μαρτίου 1984, 84/82, Γερμανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 1451, σκέψη 11· SFEI κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 38, και Αυστρία κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 74). Η αρχή αυτή επανελήφθη στη συνέχεια στο άρθρο 4, παράγραφος 6, του κανονισμού 659/1999.

217 Υπενθυμίζεται ότι η αρχή την οποία εισήγαγε η απόφαση Lorenz και η οποία περιελήφθη στο άρθρο 4, παράγραφος 6, του κανονισμού 659/1999 δεν μπορεί να προβληθεί παρά μόνο στο πλαίσιο ενισχύσεως η οποία κοινοποιήθηκε σύμφωνα με τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ. Η αρχή αυτή δεν εφαρμόζεται στο πλαίσιο διαδικασίας κινηθείσας από την Επιτροπή έναντι μη κοινοποιηθείσας ενισχύσεως.

218 Δεδομένου όμως ότι η επίδικη ενίσχυση δεν κοινοποιήθηκε σύμφωνα με το άρθρο 88, παράγραφος 3, ΕΚ, πρέπει να απορριφθεί το επιχείρημα ότι η Επιτροπή έπρεπε να κινήσει τη διαδικασία του άρθρου 88, παράγραφος 2, ΕΚ εντός προθεσμίας δύο μηνών μετά την έκδοση της δικαστικής αποφάσεως BAI.

219 Επομένως, ο λόγος αυτός πρέπει να απορριφθεί.

Επί του τρίτου λόγου ακυρώσεως στην υπόθεση Τ-116/01, που αφορά παράβαση του άρθρου 253 ΕΚ

Επιχειρήματα των διαδίκων

220 Επικουρικώς, η προσφεύγουσα στην υπόθεση Τ-116/01 προβάλλει επίσης την ανεπάρκεια ή το αλυσιτελές της αιτιολογίας της προσβαλλομένης αποφάσεως. Φρονεί, ειδικότερα, ότι από κανένα στοιχείο της προσβαλλομένης αποφάσεως δεν προκύπτει ότι η Επιτροπή επιχείρησε να σταθμίσει την αρχή της νομιμότητας και την αρχή της ασφαλείας δικαίου, όπως απαιτεί το κοινοτικό δίκαιο. Εν πάση περιπτώσει, όταν, όπως εν προκειμένω, μια ενίσχυση έχει κοινοποιηθεί στην Επιτροπή και εγκριθεί από αυτήν πριν από τη χορήγησή της, κάθε συμπέρασμα που θα ήταν αντίθετο προς την υπεροχή της αρχής της ασφαλείας δικαίου θα ήταν ασυμβίβαστο προς το σύνολο του καθεστώτος που προβλέπουν οι κανόνες της Συνθήκης στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων και θα εξαρτούσε κατά τρόπο ανεπίτρεπτο τη χορήγηση μιας ενισχύσεως από αστάθμητους παράγοντες, ακόμη και στην περίπτωση κατά την οποία το δημόσιο συμφέρον θα απαιτούσε την άμεση χορήγηση της ενισχύσεως.

221 Η προσφεύγουσα στην υπόθεση Τ-116/01 συνάγει από τα ανωτέρω ότι το άρθρο 2 της προσβαλλομένης αποφάσεως πρέπει να ακυρωθεί λόγω, επίσης, κακής εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου.

222 Η Επιτροπή φρονεί ότι ο λόγος αυτός ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί ως προδήλως αβάσιμος.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

223 Πρέπει να υπομνηστεί ότι η κατάργηση μιας παράνομης ενισχύσεως μέσω της αναζητήσεώς της αποτελεί τη λογική συνέπεια της διαπιστώσεως του παράνομου χαρακτήρα της (απόφαση της 21ης Μαρτίου 1990, Βέλγιο κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 66). Συγκεκριμένα, η υποχρέωση του κράτους να καταργήσει

ενίσχυση την οποία η Επιτροπή έκρινε ως ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά αποσκοπεί στην επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση (απόφαση της 4ης Απριλίου 1995, C-350/93, Επιτροπή κατά Ιταλίας, Συλλογή 1995, σ. I-699, σκέψη 21, και της 17ης Ιουνίου 1999, C-75/97, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1999, σ. I-3671, σκέψη 64).

224 Έτσι, όσον αφορά την υποχρέωση της Επιτροπής να αιτιολογεί απόφαση διατάσσουσα την ανάκτηση παράνομης ενισχύσεως, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι, στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, όταν, αντιθέτως προς τις διατάξεις του άρθρου 88, παράγραφος 3, ΕΚ, η σχεδιαζόμενη ενίσχυση έχει ήδη καταβληθεί, η Επιτροπή, η οποία έχει την εξουσία να ζητήσει από τις εθνικές αρχές να διατάξουν την επιστροφή, δεν είναι υποχρεωμένη να εκθέτει συγκεκριμένους λόγους για να δικαιολογεί την άσκηση αυτής της εξουσίας (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14ης Σεπτεμβρίου 1994, C-278/92 έως C-280/92, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-4103, σκέψη 78· της 17ης Ιουνίου 1999, Βέλγιο κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 82, και απόφαση CETM κατά Επιτροπής, προπαρατεθείσα, σκέψη 172).

225 Δεδομένου ότι η επίδικη ενίσχυση χορηγήθηκε παρανόμως, πρέπει να συναχθεί ότι η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να αιτιολογήσει την απόφασή της με την οποία διέταξε την ανάκτηση της ενισχύσεως, χωρίς να είναι σκόπιμο να εξεταστεί αν είναι επαρκής η αιτιολογία που διατυπώνεται στις αιτιολογικές σκέψεις 74 έως 78 της προσβαλλομένης αποφάσεως.

226 Επομένως, η προσβαλλόμενη απόφαση δεν παρουσιάζει συναφώς καμία έλλειψη αιτιολογίας.

227 Στον βαθμό που η προσφεύγουσα επιδιώκει, στην πραγματικότητα, να αμφισβητήσει την απόφαση της Επιτροπής με την οποία διατάσσεται η ανάκτηση της ενισχύσεως, πρέπει να γίνει παραπομπή στην ανάλυση που διατύπωσε το Πρωτοδικείο στο

πλαίσιο του πέμπτου λόγου ακυρώσεως. Συγκεκριμένα, ο λόγος που αφορά πλάνη εκτιμήσεως της Επιτροπής δεν μπορεί να εξεταστεί στο πλαίσιο λόγου αφορώντος το άρθρο 253 ΕΚ (απόφαση Επιτροπή κατά Syntraval και Brink's France, προπαρατεθείσα, σκέψεις 67 έως 72).

228 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι οι προσφυγές πρέπει να απορριφθούν.

Επί των δικαστικών εξόδων

229 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα έξοδα, εφόσον υπήρχε σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Δεδομένου ότι οι προσφεύγοντες στις υποθέσεις Τ-116/01 και Τ-118/01 ηττήθηκαν, πρέπει να καταδικαστούν στα δικαστικά έξοδα, σύμφωνα με το σχετικό αίτημα της Επιτροπής.

230 Σύμφωνα με το άρθρο 87, παράγραφος 4, τρίτο εδάφιο, το Πρωτοδικείο μπορεί να αποφασίσει ότι ο παρεμβαίνων θα φέρει τα δικαστικά του έξοδα. Εν προκειμένω, οι διάδικοι που παρενέβησαν υπέρ των προσφευγόντων στις υποθέσεις Τ-116/01 και Τ-118/01 θα φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (πρώτο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

1) Απορρίπτει τις προσφυγές.

2) Οι προσφεύγοντες, σε εκάστη υπόθεση, φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα, καθώς και τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή.

3) Οι παρεμβαίνοντες φέρουν τα δικαστικά τους έξοδα.

Vesterdorf Lenaerts Azizi

Jaeger Legal

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 5 Αυγούστου 2003.

Ο Γραμματέας

H. Jung

Ο Πρόεδρος

B. Vesterdorf